

İNSANLIĞIN ORTAK MİRASI OLAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ

KÜLTÜREL MİRAS–	2
UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NDE TÜRKİYE–	5
İNSANLIĞIN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI–	17
UNESCO DÜNYA MİRAS GEÇİCİ LİSTESİ'NDE TÜRKİYE–	40

KÜLTÜREL MİRAS

- ⦿ Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir. İnsanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını, geleceğin doğru kurulmasını sağlar.
- ⦿ Kültürel miras ona miras niteliğini veren evrensel değerlerin yanında gençlere yeni öğrenme ve gelişme fırsatları sunduğu, insanlara güzel duygular ve sıcak anılar yaşattığı, yaratıcılığı ve keşfetme güdüsünü beslediği, dünyaya ve hayata bakışımıza derinlik kattığı ve hepimizin geçmişimizden öğrenecek çok şeyimiz olduğu için korunmalıdır.
- ⦿ Kültürel miras; kimliğimizle, kültürümüzle, tarihimizle ilgili somut ve soyut değerlerin tümüdür.
- ⦿ Tarihi kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar, kadar dil, gelenek, dans, müzik, ritüeller gibi yaşayan ama somut olmayan değerler de kültürel mirası oluşturur.
- ⦿ Kültürel miras geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak içinde yaşanan kültüre ve dünyaya bir temel oluşturur ve geleceğin oluşturulmasında sağlam bir referans verirken manevi anlamda da insan hayatlarını zenginleştirir.
- ⦿ Dünya Miras Listesi bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak

bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı kapsamında, 16 Kasım 1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir.

- 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu Sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resm Gazete'de yayınlanmıştır.
- Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere “Dünya Mirası” statüsü tanınmaktadır.
- Sözleşmeyi kabul eden ye devletlerin UNESCO'ya başvurusuyla başlayan ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) uzmanlarının başvuruları değerlendirmesi sonunda tamamlanan bir işlem dizisinden sonra aday varlıklar Dünya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda bu statüyü kazanmaktadır.
- Günümüzde, UNESCO, ICOMOS ve benzeri uluslararası kurumlar, organizasyonlar tarafından hazırlanan sözleşmelerde, uluslararası hukuk metinlerinde ya da ulusal düzeyde kullanılan yasalarda ve yönergelerde kullanılan kültürel miras kategorileri şunlardır;

Somut Kültürel Miras

- ⦿ Taşınır Kültürel Miras (tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, arkeolojik eserler vs.)
- ⦿ Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları vs.)

Sualtı Kültürel Mirası

- ⦿ Batıklar
- ⦿ Sualtı kalıntıları
- ⦿ Kentleri)

Somut Olmayan Kültürel Miras

- ⦿ Sözlü gelenekler
- ⦿ Gösteri sanatları
- ⦿ Ritüeller

Doğal Miras

- ⦿ Kültürel boyutu olan doğal sitler
- ⦿ Kültürel peyzajlar gibi, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonlar vs.)

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NDE TÜRKİYE

- ◉ Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1248 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup bunların 972 tanesi kültürel, 235 tanesi doğal, 41 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıktır. Her yıl gerçekleşen Dünya Miras Komitesi toplantıları ile bu sayı artmaktadır.
- ◉ Gerekli belgelerin UNESCO Genel Merkezi'ne sunulmasıyla Türkiye Sözleşmeye 16.03.1983 tarihinde resmen taraf olmuştur.
- ◉ 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Mirası Komitesi (DMK) tarafından belirlenen Dünya Mirası Listesi'nde Dünya Miras Alanı olarak ilan edilen 1248 miras yer almaktadır.
- ◉ Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) 1985
- ◉ İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul) 1985
- ◉ Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) 1985 (Karma Miras Alanı)
- ◉ Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986
- ◉ Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987
- ◉ Hieropolis-Pamukkale (Denizli) 1988 (Karma Miras Alanı)
- ◉ Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla) 1988

- ⦿ Safranbolu Şehri (Karabük) 1994
- ⦿ Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998
- ⦿ Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) 2011
- ⦿ Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) 2012
- ⦿ Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu (Bursa) 2014
- ⦿ Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) 2014
- ⦿ Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır) 2015
- ⦿ Efes (İzmir) 2015
- ⦿ Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016
- ⦿ Aphrodisias (Aydın) 2017
- ⦿ Göbeklitepe (Şanlıurfa) 2018
- ⦿ Arslantepe Höyüğü (Malatya) 2021
- ⦿ Gordion (Ankara) 2023
- ⦿ Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri (Konya-Eşrefoğlu Camii, Kastamonu-Mahmut Bey Camii, Eskişehir-Sivrihisar Camii, Afyon-Afyon Ulu Camii, Ankara-Arslanhane Camii) 2023
- ⦿ Sardes Antik Kenti ve Bin Tepe Lidya Tümölüsleri (2025)

Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası

- ⦿ Sivas'ın Divriği ilçesinde yer alan ve Mengücekoğullarının yönetimi altında olduğu dönemde inşa edilen Divriği Cami, iki kubbeli türbeden ve bir hastaneden oluşur.
- ⦿ UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1985 yılında girmiştir.

İstanbul'un Tarihi Alanları

- ⦿ Stratejik konuma sahip ve önemli su yolları üzerinde bulunan İstanbul, tarih boyunca sayısız uygarlığa ev sahipliği yapmış bir şehirdir.
- ⦿ UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1985 yılında giren şehir 4 ana bölüm şeklinde listede yer almaktadır.
- ▶ (Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisi ve Topkapı Sarayı'nı içine alan "Arkeolojik Park". Süleymaniye Camisi ve çevresini içine alan "Süleymaniye Koruma Alanı". Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan "Zeyrek Koruma Alanı" ve "Tarihi Surlar Koruma Alanı.")

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya

- ⦿ Erciyes Dağı ve Hasandağ'ın püskürttüğü lavların erozyona uğraması ile oluşan ve eşsiz bir görünüm kazanan Kapadokya; Nevşehir'de bulunur.

- Doğal oluşumları, yer altı şehirleri ve peri bacalarıyla dünya çapında üne sahip olan bölge, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1985 yılında girmiştir.

Hattuşa: Hitit Başkenti

- Tarihte Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olan Hattuşaş, Çorum'un Boğazkale ilçesi sınırları içerisinde bulunur.
- UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1986 yılında girmiştir.

Nemrut Dağı

- Tarihte "Zeus'un göklerdeki tahtına en yakın yer" olarak tanımlanan Nemrut Dağı, Adıyaman'da bulunur.
- UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1987 yılında girmiştir.

Hierapolis - Pamukkale Milli Parkı

- UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde 1988 tarihinden beri yer alan Hierapolis Antik Kenti ve Pamukkale Travertenleri yüzyıllardır çeşitli medeniyetler tarafından çeşitli rahatsızlıklara iyi geldiği söylenen sularıyla şifa ve güzellik merkezi olarak tanımlanmıştır.
- Hierapolis denildiği zaman akla gelen ilk yapılardan biri Grek tiyatrosu tipinde yamaca yaslanmış 300 ayaktan oluşan görkemli Antik Tiyatro'dur.

Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla)

- ⦿ Xanthos ve Letoon iki komşu antik şehir olsa da, ortak önemleri nedeniyle UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne birlikte eklenmişlerdir. Xanthos, eski Likya'nın başkentiydi, Letoon ise hükümdarların tüm dini ve siyasi kararlarını halka açıkladıkları federal kutsal merkezdi Xanthos, özellikle mezar sanatı ile öne çıkıyor. Letoon'un önemi, arkeologlar tarafından bulunan yazıtlarda gizlidir.
- ⦿ UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1988 yılında girmiştir.

Safranbolu Şehri

- ⦿ 18. yüzyılda Asya ve Avrupa arasındaki ticaretin önemli bir merkezi olmuştur. Türk kentsel tarihinin bozulmamış bir örneği olan bu şehir, geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapılarıyla bütünü sit ilan edilmiş ender kentlerden biri olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1994 yılında girmiştir.

Truva(Troya) Arkeolojik Alanı

- ⦿ Homeros'un İlyada Destanı'nda bahsedilen Troya Savaşı'nın yapıldığı yer olarak da bilinen Troya Antik Kenti UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1998 yılında girmiştir. MÖ 3000 yılına kadar uzanan tarihi geçmişi ile dünyanın en ünlü arkeolojik alanlarından biri olan kent, Çanakkale il sınırları içinde yer almaktadır.

Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi

- Osmanlı mimarisinin en önemli eseri olarak kabul edilen camiyi Mimar Sinan da “ustalık eserim” olarak tanımlamıştır. Yapımına II.Selim’in emri ile başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun İstanbul’dan önce başkentliğini yapmış Edirne şehrindeki Selimiye Camii ve Külliyesi, 2011 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi’ne dahil edilmiştir.

Çatalhöyük Neolitik Alanı

- Çatalhöyük Neolitik Antik Kenti, Konya’nın Çumra İlçesi sınırlarındadır. Çatalhöyük’ü diğer neolitik yerleşimlerden ayıran özelliği köy yerleşmesini aşip kentleşme evresini yaşamış olmasıdır.
- Çatalhöyük Antik Kenti, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2012 yılında girmiştir.

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu

- Bursa’nın Yıldırım ilçesine bağlı bir mahalle olan ve Osmanlı’nın erken dönemine ait mimari örneklerini günümüze taşımayı başaran Cumalıkızık köyünün kuruluşu yaklaşık 1300’lü yıllara kadar uzanır.
- Osmanlı’nın ilk başkenti olan bu yerleşke, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2014 yılında girmiştir.

Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı

- ⦿ İzmir’de bulunan ve tarihte Helenistik Bergama Krallığı’nın başkenti olan antik kent, bünyesinde birçok farklı döneme ait kalıntılar bulundurur.
- ⦿ Osmanlı Dönemi’ne ait birçok cami, han, hamam ve ticaret merkezinin de yer aldığı Bergama Antik Kenti, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2014 yılında girmiştir.

Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı

- ⦿ Diyarbakır’ın Sur ilçesinde yer alan ve içerisinde Helen, Latin, Süryani, Ermeni ve Arap dillerine ait yazıtların yer aldığı yapı, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2015 yılında girmiştir.
- ⦿ Hevsel Bahçeleri de, bahçe kültürünün çok önemli olduğu bir coğrafyada yer alan tarihi boyunca, halkın kullanımına açık bir alan olarak özgün bir değer ortaya koymaktadır. 30’dan fazla uygarlığın izlerini taşıyan bir bölgede 8 bin yıl gibi çok uzun süredir bahçe olarak var olmasıyla, tarımsal değerinin dışında, kültürel ve tarihi olarak da özgün bir yere sahiptir.

Efes Antik Kenti

- “Asya’nın ilk ve en büyük metropolü” unvanını taşıyan Efes Antik Kenti, İzmir’in Selçuk ilçesinde bulunur.
- Helenistik ve Roma Dönemi’nin üstün kentleşme, mimarlık ve dini tarihine ışık tutan simgeleri barındıran Efes’te farklı dönemlere ait en üstün mimari ve kent planlama örnekleri bulunmaktadır.
- UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2015 yılında girmiştir.

Ani Arkeolojik Alanı

- Kars sınırları içerisinde yer alan ve tarihte Selçuklu, Bizans, Gürcü ve Ermeni kültürlerine ev sahipliği yapan bölge, bulunduğu konum itibari ile çok kültürlü bir ticaret merkezi haline gelmiştir.
- Orta Çağ’daki şehircilik, mimari ve sanat ile ilgili bilgi sahibi olunmasını sağlayan Ani Arkeolojik Alanı, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne 2016 yılında girmiştir.

Afrodisias Antik Kenti

- ⦿ Aphrodisias'ın arkeolojik önemi helenistik Dönem'den Roma ve Bizans dönemlerine kadar süren yoğun bir fikir ve değer alışverişini gözler önüne seren, büyük ölçüde mermerden inşa edilmiş yapıların ve bunlarla ilişkili kabartma ve yazıtların istisnai ölçüde iyi korunmuş olmasından gelmektedir.
- ⦿ Aydın'ın Karacasu ilçesinde bulunan Aphrodisias Antik Kenti yaklaşık 2-3 km. kuzeydoğusunda bulunan antik mermer ocakları ile birlikte UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 2017 yılında girmiştir.

Göbeklitepe

- ⦿ Dünya tarihinin ilk tapınağı olarak bilinen bu arkeolojik alan Şanlıurfa kent merkezinin 18 kilometre kuzeydoğusunda bulunur. UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 2018 yılında girmiştir.

Arslantepe Höyüğü

- ⦿ 2014 Yılında, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) Dünya Mirası Geçici Listesi'ne girmeye hak kazanan Malatya'nın Battalgazi ilçesindeki Arslantepe Höyüğü, Arkeolojik Alanının kalıcı listeye girmesi için yapılan çalışmalar sonucunda; Çin'in ev sahipliğinde 26 Temmuz 2021 tarihinde online olarak gerçekleştirilen UNESCO 44. Dünya Miras Komitesi toplantısında, Anadolu'nun en eski şehir devletinin kurulduğu Arslantepe Höyüğü'nün UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne kaydedilmesine karar verildi.

Gordion Antik Kenti

- ⦿ Ankara'nın Polatlı ilçesinde bulunur.
- ⦿ Anadolu'nun merkezinde yer alan İç Kale Höyüğü; Aşağı Şehir, Dış Şehir, Tahkimatlar ile çeşitli mezar höyükleri ve başta "Midas Tümülüsü" olmak üzere birçok tümülüsü kapsayan çok katmanlı bir antik yerleşim yeridir.
- ⦿ Frigya'nın politik ve kültürel merkezi olan Gordion ve çevresi, tanıklık ettiği Frig uygarlığının değerlendirilmesi için sahip olunan değerli bir arkeolojik alandır. Gordion ve çevresinde çok az sayıda Frig yazıtı bulunduğundan, Frig uygarlığına ilişkin bilgiler öncelikle arkeolojik kanıtlar sayesinde elde edilmektedir. Bu bakımdan Gordion, Frig kültürünü anlamak adına anahtar bir alan konumundadır.
- ⦿ Gordion Antik Kenti, 20 Eylül 2023'te Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınan 20. kültürel miras varlığı oldu.

Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri

- ⦿ Anadolu'nun Orta Çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri seri adaylığımız, 10-25 Eylül 2023 tarihlerinde Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da düzenlenmekte olan Dünya Miras Komitesi'nin Genişletilmiş 45. Oturumu'nda UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmiştir.
- ⦿ Seri alan, beş hipostil camiden oluşmaktadır.
- ⦿ Bunlar; Afyon Ulu Cami, Eskişehir Sivrihisar Ulu Cami, Ankara Ahi Şerafettin (Aslanhane) Camii, Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii ve Kastamonu Kasabaköyü Mahmut Bey Camii'dir.

Sardes Antik Kenti ve Bintepele Lidya Tümülüsleri (Manisa)

- ⦿ Manisa İli, Salihli ilçesi, Sart beldesi sınırları içerisinde yer alan Sardes Antik Kenti, Demir Çağı Lidya Krallığının başkentidir.
- ⦿ Batı Anadolu'yu hakimiyeti altına almış bir imparatorluğun başkenti, sikkenin doğum yeri ve adı hayal bile edilemeyecek zenginlikle özdeşleşen Krezüs'ün (Karun) vatani olan Sardes, antik dünyanın önde gelen şehirleri arasında yer almaktaydı.
- ⦿ Şehir, kent planlaması konusunda emsalsiz olup Mezopotamya dışındaki en büyük savunma duvarı ile çevrelenmiştir.

- ⦿ Günümüze kadar koruna gelmiş olan dünyanın belki de en görkemli İon düzeni tapınaklarından birine ev sahipliği yapan antik kent, korunmuş Roma yapıları içerisinde anıtsal bir hamam-gymnasium kompleksi ve antik dünyanın en büyük havrasına sahiptir.
- ⦿ Lidyalıların başkenti ve tek şehri olan Sardes'ten başka hiçbir şehir ortadan kalkmış bu uygarlıkla doğrudan bağlantılı değildir.
- ⦿ Marmara Gölü'nün güney kenarında yer alan ve Lidya tümölüs mezarlık alanı olan Bin Tepeler, dünyanın en büyük tümölüs alanıdır.
- ⦿ Lidya tümölüsleri, MÖ. 6. ve 5. yüzyıllarda bu peyzajın önemini ortaya koyan unsurlardır.
- ⦿ Kraliyet mezarlığı olarak Sardes'e sıkı bir şekilde bağlı olan Bin Tepe, daha erken ve daha geç dönemlere tarihlenen kalıntıları ile Lidya dönemine ait sadece bir mezarlık alanı değil, kültürün devamını gösteren bir anıttır.
- ⦿ Sardes'in UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne kaydedilmesi ile arkeolojik ve peyzaj unsurları Dünya Mirası olarak koruma altına alınmış ve uluslararası görünürlükleri artmıştır.

İNSANLIĞIN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI

- ⦿ Kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun Paris'te 29 Eylül-17 Ekim 2003 tarihleri arasında toplanan 32.Genel Konferansı, 17 Ekim 2003 tarihinde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni kabul etmiştir.
- ⦿ Sözleşme, TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” (No: 5448) 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye’nin taraf olma süreci 27 Mart 2006 tarihinde tamamlanmıştır.
- ⦿ Sözleşmenin 16. 17. ve 18. Maddelerine göre oluşturulan Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri bulunmaktadır ve bu listelerin adları şunlardır:

- 1.İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
- 2.Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
3. Korumanın İyi Uygulamaları Kaydı

- Türkiye'nin ilk yazımları Hükûmetler Arası Komite'nin 2008 yılında İstanbul'da gerçekleşen Üçüncü Olağan Toplantısı'nda daha önce ilan edilen Başyapıtların 16. Madde kapsamındaki Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi'ne alınmasıyla gerçekleşmiştir.
- Aralık 2023 tarihi itibarıyla Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kayıtlı 30 adet unsuru bulunmaktadır:

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi

- Meddahlık Geleneği (2008)
- Mevlevi Sema Törenleri (2008)
- Âşıklık Geleneği (2009)
- Karagöz (2009)
- Nevruz (Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Özbekistan ve Pakistan ile ortak dosya (2009) (2016 yılında dosya Afganistan, Azerbaycan, Hindistan, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan ve Türkmenistan katılımı ile genişletilmiştir)
- Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer, 2010)
- Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah (2010)
- Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)

- ⦿ Geleneksel Tören Keşkeği (2011)
- ⦿ Mesir Macunu Festivali (2012)
- ⦿ Türk Kahvesi ve Geleneği (2013)
- ⦿ Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı (2014)
- ⦿ İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile ortak dosya) (2016)
- ⦿ Geleneksel Çini Ustalığı (2016)
- ⦿ Bahar Bayramı Hıdırellez (Makedonya ile ortak dosya) (2017)
- ⦿ Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (Azerbaycan ve Kazakistan ile Ortak Dosya, 2018)
- ⦿ Geleneksel Türk Okçuluğu (2019)
- ⦿ Minyatür Sanatı (Azerbaycan, İran ve Özbekistan ile Ortak Dosya) (2020)
- ⦿ Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Togyzqumalaq, Toguz Korgool, Mangala / Göçürme (Kazakistan ve Kırgızistan ile Ortak Dosya) (2020)
- ⦿ Hüsn-i Hat, Türkiye’de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı (2021)
- ⦿ Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü (Azerbaycan ile ortak dosya, 2022)

- İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi (Afganistan, Azerbaycan, İran, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile ortak dosya, 2022)
- Nasreddin Hoca/Molla Nesreddin/Molla Ependi/Apendi/Afendi Kozhanasyr Fıkra Anlatma Geleneği (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ile ortak dosya, 2022)
- Tezhip/Tazhib/Zarhalkori/Tezhip/Naqqoshlik (Azerbaycan, İran İslam Cumhuriyeti, Tacikistan ve Özbekistan ile ortak dosya, 2023)
- İftar/Eftari/İftar/İftor ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri (Azerbaycan, İran İslam Cumhuriyeti ve Özbekistan ile ortak dosya, 2023)
- Balaban/Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatı (Azerbaycan ile ortak dosya, 2023)
- Sedef Kakma İşçiliği (Azerbaycan ile ortak dosya, 2023)
- Geleneksel Tulum Yapımı ve İcrası / Traditional Bagpipe Making and Performing (2024)
- Antep İşi Nakışı (2025)

Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

- ⦿ Islık Dili (Kuş dili) (2017)
- ⦿ Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği (2022)
- ⦿ Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar (2023)

Meddahlık Geleneği

- ⦿ Genel olarak meddahlık tek kişilik oyun formunda yapılan bir sahne gösterisi olarak tanımlanır. Bu geleneği sürdüren hikâyeci ya da oyuncu kişiliğe de meddah denilmektedir.
- ⦿ Meddahlar; pek çok efsane, masal, hikâye gibi bir repertuar hafızasına sahip; güncel olayları takip eden, bunları ustaca bir ironi le izleyiciyle buluşturan yetenekli ve becerili oyunculardır.
- ⦿ 2003 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları arasına giren Meddahlık Geleneği, 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

Mevlevî Sema Törenleri

- ⦿ Mevlevî Sema Töreni, Allah’a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dini öge ve temalar barındıran ve bu haliyle ayrıntılı kural ve niteliklere sahip tasavvufî bir törendir. . .
- ⦿ UNESCO Yıldönümü Kutlamaları Listesi kapsamında 2007 yılı Mevlânâ’nın doğumunun 800’üncü yılı sebebiyle UNESCO tarafından “Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin 800. Doğum Yıldönümü” olarak ilân edilmiş olup Türkiye’de ve dünyada yıl boyunca Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili pek çok etkinlik düzenlenmiş ve Mevlevî Sema Töreni icra edilmiştir.
- ⦿ Mevlevî Sema Töreninin özünü kaybetmeden gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2008 yılında Mevlevîlik - Sema Törenleri Hakkında Genelge yayımlanmıştır.
- ⦿ Bu Genelgeye göre; Sema Töreni, mutlaka bu kültürün doğru olarak aktarılabilceği, tanıtılabilceği mekânlarda ve gerekli şartların sağlandığı ortamlarda, gelenekten gelen ve Sema’nın ayrılmaz bir parçası olan Mevlevî Müziği eserleri eşliğinde yapılmalıdır.
- ⦿ Mevlevî Sema Töreni, 2008 Yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne ülkemiz adına kaydettirilerek tüm dünyaya tanıtılmıştır.

Âşıklık Geleneği

- ⦿ Anadolu'nun kültürel belleğinin yanı sıra kültürel çeşitlilik ve zenginliğinin de önemli bir ifadesi olan Âşıklık geleneği; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, şiiri, müziği ve hikâye anlatımını içeren çok yönlü bir sanattır.
- ⦿ “Âşıklık Geleneği”, 2009 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kayıtlıdır.

Karagöz

- ⦿ Karagöz; deve veya manda derisinden yapılan ve tasvir adı verilen insan, hayvan veya eşya şekillerinin çubuklara takılıp arkadan yansıtılan ışıkla beyaz perde üzerinde hareket ettirildiği bir gölge oyunu türüdür.
- ⦿ Karagöz, 2009 yılında ülkemiz tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir.

Nevruz

- Orta Asya'dan Balkanlardaki uluslara kadar çok geniş bir bölgede yerel renk ve inançlarla kutlanan Nevruz, her ulusun kendi kültür değerleriyle özdeşleştirip sembolleştirdiği, özü itibariyle baharın gelişinin kutlandığı coşkuyla karşılandığı bir gündür

Geleneksel Sohbet Toplantıları

- Geleneksel sohbet toplantıları; Sıra Gezmeleri, Sıra Name, Barana Sohbetleri, Yaran, Sıra Yarenler, Kürsübaşı Sohbetleri, Velime Geceleri, Cümbüş, Delikanlı Teşkilatı, Gençler Kurulu, Gezek, Keyf/ Kef, Muhabbet, Oda Teşkilatı, Oturmah, Sohbet, Erfane olarak da adlandırılan farklı yörelerde farklı sayıda erkek gruplarının yılın özellikle kış aylarında ve belli kurallar çerçevesinde bir araya geldikleri sosyal dayanışma işlevli toplantıların genel adıdır.
- “Geleneksel Sohbet Toplantıları”, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah

- ⦿ Semah, Alevî ve Bektaşîler tarafından inançları gereği cemlerde icra edilen semah, hizmet sahipleri olan zakirlerin çaldığı saz eşliğinde söylenen sözler ve müziğin ritmine uyarak yapılan mistik ve estetik hareketler ile Tanrı'ya ulaşma yoludur.
- ⦿ “Semah, Alevî-Bektaşî Ritüeli”, 2010 yılından itibaren UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kayıtlıdır.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali

- ⦿ Tarihin her döneminde ilgi gören ve geleneksel olarak uygulanan güreş, ülkemizde ata sporu olarak anılmaktadır.
- ⦿ Türkiye'de güreş denildiğinde ilk akla gelen Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 14. yüzyılda Rumeli'de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden biridir.
- ⦿ Yağlı güreş, pehlivanların beli ve paçası ipe bağlı deri pantolonlar (kispet) giydiği ve zeytinyağı ile yağlanarak çim üzerinde yarıştığı güreş şeklidir.

Geleneksel Tören Keşkeği

- ⦿ Kadın ve erkek gruplarının toplu olarak iş paylaşımı ve katılımıyla büyük kazanlarda ve açık ateşlerde, buğday ve etin birlikte pişirilmesiyle yapılan tören yemeğine keşkek, bu yemeğin etrafında gerçekleşen ritüellere de Tören Keşkeği Geleneği adı verilmektedir.
- ⦿ Keşkek pişirilmeden önce buğday ve etin uzun süre boyunca dövülmesi ve pişirilme sırasında ise yemeğin ortak bir ritimle karıştırılması geleneğin sembolik yönlerini oluşturmaktadır.
- ⦿ “Tören Keşkeği Geleneği”, 2011 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne alınmıştır.

Mesir Macunu Festivali

- ⦿ Kültürel ve geleneksel çeşitli uygulamaları içeren ve baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz haftasında (21-24 Mart) kutlanan Mesir Macunu Festivali, Manisa'da yaklaşık 400 yıldır devam etmektedir.
- ⦿ “Mesir Macunu Festivali” 2012 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

Türk Kahvesi ve Geleneği

- ⦿ Türk kahvesi kültürü ve geleneği, kahvenin İstanbul'da kahvehanelerde servis edilmeye başlandığı 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır.
- ⦿ Türk kahvesi, nişanlanma törenleri, tatiller, sosyalleşme toplantıları gibi bazı sosyal olayların her zaman vazgeçilmez bir parçasıdır. .
- ⦿ “Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği” 2013 yılı itibariyle ülkemiz adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı

- ⦿ Ebru, kendine özgü tekniklerle hazırlanan ve tekneye alınan suyun üzerinde boyalarla oluşturulan desenlerin kâğıda aktarılmasıyla yapılan geleneksel bir sanattır.
- ⦿ Ebru, kitap süsleme sanatı ve kitap ciltlerinde yan kâğıdı (kapak ile kitabı birbirine bağlayan kâğıt) olarak tarihsel süreçte geleneksel bir sanat haline gelmiştir.

İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği

- ⦿ Lavaş, Katırma, Jupka ve Yufka, oklava ya da elle açılan yuvarlak veya oval biçimli ince ekmek türlerinden olup Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de yaşayan halklarca sadece yemek amaçlı bir tüketim maddesi değil, aynı zamanda bu coğrafyada geçmişten günümüze aktarılan ortak bir yapma ve paylaşma kültürünü simgeler.
- ⦿ İsimleri sıralanan ince ekmeklerin her biri buğday veya çavdar unundan mayalı veya mayasız olarak yapılır.
- ⦿ “İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka”, 28 Kasım-2 Aralık 2016 tarihleri arasında Etiyopya/Addis Ababa’da düzenlenen Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetler Arası Komite 11. Olağan Toplantısı’nda UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye adına çok uluslu olarak kaydedilmiştir.

Geleneksel Çini Ustalığı

- ⦿ Hamur haline getirilmiş killi toprağın pişirilmesiyle yapılan, çeşitli renk ve motiflerle süslenmiş sırlı seramik ev eşyaları veya duvar panolarına “çini” denir. Çinicilik ise, “minai”, “lüster”, “perdah”, “sıraltı” gibi kendine özgü yapım ve süsleme teknikleriyle 12. yüzyıldan beri yaşayan geleneksel Türk çini sanatının etrafında şekillenen zanaatkârlığı ifade etmektedir.
- ⦿ Geleneksel Çini Ustalığı 2016 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kaydedilmiştir.

Bahar Bayramı Hıdırellez

- ⦿ Ülkemizde Hıdırellez Bayramı 6 Mayıs tarihinde kutlanır. Bugün Hristiyanlarca da baharın ve doğanın uyanmasının ilk günü olarak kabul edilir; bu günü Ortodokslar Aya Yorgi, Katolikler St. Georges Günü olarak kutlamaktadırlar. Mevsimlik bayramlarımızdan biri olan Hıdırellez, ülkemizde etkin bir biçimde kutlanmaktadır.
- ⦿ Bahar Bayramı Hıdırellez 2017 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kaydedilmiştir.

Dede Korkut-Korkut Ata Mirası

- “Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği”, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Hükûmetler Arası Komitesi 13. Oturumunda UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne Kaydedildi.

Geleneksel Türk Okçuluğu

- Orta Asya’da İskitler, Avarlar ve Hunların at binme ve ok atmadaki hünerleri ile başlayan okçuluk Osmanlı döneminde en nitelikli halini almış ve Türkiye’ 21. Yüzyıl başlarından itibaren tekrar gelişmeye başlamıştır.
- Kıyafetleri, ritüelleri ve teçhizatları ile okçuluk kültürünün dünyada adını duyurmuş önemli bir spordur.
- Yaya ve atlı olarak gerçekleştirilen Türk okçuluğu kendi aralarında farklı teçhizatlara sahiptir.
- Atlı okçulukta Kırbaç, Kabak ve Tabla atış türleri vardır. Yaya okçuluğunda ise menzil atışları, gösteri atışları ve puta atışı gibi türler bulunur.
- Geleneksel Türk Okçuluğu 2019 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne Kaydedildi.

Minyatür Sanatı

- ◉ Jamaika'nın başkanlığında 14-19 Aralık 2020 tarihleri arasında küresel COVID-19 salgını nedeniyle çevrim içi olarak düzenlenmekte olan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hükûmetler Arası Komitesi 15. Oturumunda Azerbaycan, İran ve Özbekistan'la birlikte sunulan “Minyatür Sanatı” 16 Aralık 2020 tarihinde İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne kaydedilmiştir.

Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu

- ◉ “Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme”; genellikle iki kişi tarafından oynanan bunun yanı sıra iki grubun birlikte oynamasına da imkân sağlayan bir oyundur. Toprağa kazılacak çukurlarda oynanabileceği gibi oyuna özel tasarlanmış tahtalarda da oynanabilir.
- ◉ “Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool,” 2020 yılında Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Türkiye adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

Hüsn-i Hat

- ⦿ Hat sanatı, estetik değerler dikkate alınarak ölçülü ve nispetli bir şekilde kameş kalem, is ve sair el yapımı mürekkeplerle icra edilen yazı yazma sanatıdır. Türkiye’de unsurun taşıyıcı ve uygulayıcıları “Hattat” ve “Hat sanatçısı” olarak anılmaktadırlar.
- ⦿ Bu sanata güzel yazı manasına gelen hüsn-i hat denilmiştir.
- ⦿ Hüsn-i hat ile Kur’an-ı Kerim, ayetler, hadisler, veciz sözler ve beyitler yazılır.
- ⦿ “Hüsn-i Hat: Türkiye’de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı” 2021 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kaydedilmiştir.

Çay Kültürü

- ⦿ Çay kültürü, Türkiye’de yaşayan insanlar tarafından çay yetiştirilmesi, hazırlanması, servis edilmesi ve içilmesi ile ilgili bilgi, beceriler, gelenek ve görenekleri temsil etmektedir.
- ⦿ “Çay Kültürü”, 2022 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kayıtlıdır.

İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi

- İpek böcekçiliği kültürü, ipek böceğinin tek besin maddesi olan dutun yetiştirilmesi, ipek böceği kelebeği yumurtasından çıkan larvaların dut yapraklarıyla beslenerek büyütülmesi, büyüyen böceklerin koza örmesi, kozalardan ipek ipinin elde edilmesi ve bu iplerle dokumalar yapılmasına kadar geçen süreçteki tüm uygulamaları ve geleneksel bilgiyi içerir.
- Afganistan, Azerbaycan, İran, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'la birlikte sunduğumuz "İpek Böcekçiliği ve Dokuma İçin İpeğin Geleneksel Üretimi" adlı çok uluslu adaylık dosyamız, 28 Kasım – 3 Aralık 2022 tarihlerinde Fas'ın başkenti Rabat'ta düzenlenmekte olan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hükümetlerarası Komitesinin 17. oturumunda UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

Nasreddin Hoca/Molla Nesreddin/Molla Ependi/Apendi/Afendi Kozhanasyr Fıkra Anlatma Geleneği

- ⦿ Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği, fıkra anlatma geleneğine ve bu geleneğe ilişkin toplumsal uygulamalar ve festivallere dayanan bir somut olmayan kültürel miras unsurudur.
- ⦿ Unsur, mizah ve bilgeliğin sembolü haline gelen Nasreddin Hoca etrafında şekillenmekte ve kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılmaktadır.
- ⦿ Nasreddin Hoca fıkraları, ünü geniş coğrafyalara yayılmış olan Nasreddin Hoca'ya atfedilen, sözlü gelenek ve yazılı kaynaklar yoluyla aktarılan kısa ve yoğun anlatılardır.
- ⦿ “Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği” 2022 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan ve Özbekistan adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

Tezhip/Tazhib/Zarhalkori/Tezhip/Naqqoshlik

- Tezhip Türk süsleme sanatlarından biridir. Kelime anlamı “Altınla Süslemek”tir.
- 18 ve 22 ayar ezilmiş altınla ve muhtelif renklerle kitap ve levha gibi yazma eserlerin süslenmesidir.
- Bu sanat; sevgi, sabır, zevk ve zarafetin ortaya koyduğu eserler bütünüdür. Arapça tezhip; “altınlamak”, “yaldızlama”, “bezeme”, yazma kitapların sayfalarına, hat levhalarına, murakkalara, hatta tuğraların üst taraflarına altın tozu ve boya ile yapılan her türlü bezemedir.
- Sözcük yalnız altınla yapılanın dışında, toprak boyalarla yapılan bezemeler için de kullanılır.
- Yalnız altınla yapılan tezhibe “halkari” denir.
- Tezhip yapan sanatçıya “müzehhib” tezhiplenmiş esere de “müzehheb” adı verilir.
- “Tezhip”, 2023 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

Ramazan İftar Yemeği

- ⦿ Botsvana'nın Kasane kentinde toplanan Hükümetlerarası Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Komitesi, iftarın bir topluluk geleneği olarak önemini tanıdı.
- ⦿ İftarın listeye alınması talebi, Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan ve İran'dan gelmişti.
- ⦿ UNESCO, iftar yemeğini 2023 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras olarak kaydetti.

Balaban/Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatı

- ⦿ Mey (Balaban) Türkiye'de yüzyıllardır çalınan bir müzik aletidir.
- ⦿ UNESCO, Balaban/Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatını 2023 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras olarak kaydetti.

Sedef Kakma İşçiliği

- ⦿ Sedef kakma, ayrıca sedefçilik ya da sedef işleme olarak bilinen teknikte sedef, ahşap üzerine açılan çukur veya oymalara yerleştirilir ve tahtaya temas eden yüzeyden düşmelerini önleyecek yapıştırıcılar sürülür ya da sedeflerin etrafı madeni tellerle çevrilir.
- ⦿ Sedef kakmacılık işine sedefkâri, sedef kakma yapan ustaya sedefkâr denilmektedir.
- ⦿ Bağa, fildişi, kemik, çeşitli filetolar ve altın, gümüş gibi kıymetli madenler de sedefkârlıkta kullanılan malzemelerdir.
- ⦿ UNESCO, Sedef Kakma İşçiliğini 2023 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras olarak kaydetti.

Geleneksel Tulum Yapımı ve İcrası

- ⦿ Geleneksel tulum yapımı ve icrası; keçi derisinin (post) geleneksel yöntemlerle işlenerek bir hava deposu haline getirilmesi ve bu gövdeye “nav” adı verilen ahşap ses düzeneği ile “dudaklık” adı verilen ağızlığın monte edilmesi esasına dayanan bir sanat dalıdır.
- ⦿ Tulumun hem yapım aşamasını hem de çalınma tekniklerini ustalıkla birleştiren bu sanatı icra eden kişilere tulumcu denilmektedir.
- ⦿ Keçi derisi, şimşir, erik veya ceviz ağacı ile sesin oluşmasını sağlayan özel kamışlar (analık) ve balmumu, tulum yapımında ve akortlanmasında kullanılan temel malzemelerdir.
- ⦿ Kökenleri antik çağlara kadar uzanan ve Avrasya coğrafyasının birçok yerinde benzer formlarına rastlanan bu enstrümanın, en karakteristik yapım teknikleri ve icra biçimi Doğu Karadeniz ve Kafkasya hattında şekillenmiştir.
- ⦿ Her ne kadar dünyanın farklı bölgelerinde gayda türevi nefesli çalgılar bulunsa da, tulumun kendine özgü “çiftekamış” sistemi, kesintisiz hava akışı sağlayan deri deposu ve bölge halkının horon kültürüyle olan kopmaz bağı, onu Türk ve Azerbaycan sanatında en gelişmiş ve canlı formuna ulaştırmıştır.
- ⦿ UNESCO, Geleneksel Tulum Yapımı ve İcrasını 2024 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras olarak kaydedilmiştir.

Antep İşı Nakışı

- Antep işi, beyaz veya krem rengi kumaşların ipliklerinin sayılarak ve belirli bir düzen içinde çekilmesiyle (ajur) oluşturulan boşlukların, iğne ile çeşitli tekniklerle işlenmesi esasına dayanan kadim bir nakış sanatıdır.
- Halk arasında “beyaz iş” olarak da bilinen bu teknikte, kumaşın dokusu üzerinde ipliklerin yerinin değiştirilmesi veya boşaltılan alanların örülerek doldurulmasıyla zarif geometrik ve bitkisel motifler oluşturulur.
- İpek veya pamuk iplikler, sert keten kumaşlar, kasnak ve nakış iğnesi, Antep işinde kullanılan temel malzemelerdir. Bu sanatta “susma”, “ciğer deldi”, “ajur” ve “mürver” gibi kendine has teknikler uygulanır.
- Kökenleri Gaziantep ve çevresindeki köklü çeyiz geleneğine dayanan bu sanat, geçmişte sadece evlerde yapılan bir uğraş iken zamanla Türk-Osmanlı işleme sanatının en seçkin örneklerinden biri haline gelmiştir.
- Antep işinin en ayırt edici özelliği, kumaşın iplikleri tek tek sayıldığı için motiflerin kusursuz bir matematiksel simetriye sahip olması ve işlemenin kumaşın her iki yüzünde de aynı temizlikte görünmesidir. Büyük bir sabır ve göz nuru gerektiren bu sanat, Gaziantep’in kültürel kimliğinin ve kadın emeğinin en zarif sembollerinden biridir.

- Geleneksel Antep İşı Nakışı, UNESCO tarafından 2025 yılında (Aralık 2025'te Hindistan'da düzenlenen 20. Hükümetlerarası Komite Toplantısı'nda) İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

UNESCO DÜNYA MİRAS GEÇİCİ LİSTESİ'NDE TÜRKİYE

- UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kapsamında Taraf Devletler, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmesi uygun olan varlıklara ilişkin envanterlerini (geçici liste) UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne iletmekle yükümlüdürler. UNESCO Dünya Miras Merkezi'nce yayınlanan bu listede yer alan varlıklara ilişkin hazırlanan adaylık dosyaları Dünya Miras Komitesi'ne sunulmaktadır. Geçici Listeler hazırlanırken varlıkların Dünya Miras Komitesi'nce belirlenen kriterleri karşılama durumları ile mimari, tarihi, estetik ve kültürel, ekonomik, sosyal, sembolik ve felsefi özellikleri de dikkate alınmaktadır.
- İlk kez 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne iletilen Geçici Listemiz 2000, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2025 yıllarında güncellenmiştir.
- Amaç; bu evrensel kültürel ve doğal değerlerimizin dünyaya tanıtılması ve korunmaları için uluslararası kaynaklardan da yararlanılarak gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarılmasıdır.

UNESCO DÜNYA MİRAS GEÇİCİ LİSTESİ'NDEKİ YERLER

- ▶ Karain Mağarası (Antalya) [1994]
- ▶ Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları (Bitlis) [2000]
- ▶ Alahan Manastırı (Mersin) [2000]
- ▶ Alanya (Antalya) [2000]
- ▶ Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (Şanlıurfa) [2000]
- ▶ İshakpaşa Sarayı (Ağrı) [2000]
- ▶ Konya Selçuklu Başkenti (Konya) [2000]
- ▶ Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin) [2000]
- ▶ Selçuklu Kervansarayları Denizli-Doğubayazıt Güzergâhı [2000]
- ▶ St. Nicholas Kilisesi (Antalya) [2000]
- ▶ St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi (Mersin) [2000]
- ▶ Sümela Manastırı (Trabzon) [2000]
- ▶ Likya Uygarlığı Antik Kentleri (Antalya ve Muğla) [2009]
- ▶ Perge Antik Kenti (Antalya) [2009]
- ▶ Sagalassos Antik Kenti (Burdur) [2009]

- ▶ St. Pierre Kilisesi (Hatay) [2011]
- ▶ Aizanoi Antik Kenti (Kütahya) [2012]
- ▶ Beçin Ortaçağ Kenti (Muğla) [2012]
- ▶ Birgi Tarihi Kenti (İzmir) [2012]
- ▶ Hacı Bektaş Veli Külliyesi (Nevşehir) [2012]
- ▶ Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı (Muğla) [2012]
- ▶ Niğde'nin Tarihi Anıtları (Niğde) [2012]
- ▶ Mamure Kalesi (Mersin) [2012]
- ▶ Odunpazarı Tarihi Kent Merkezi (Eskişehir) [2012]
- ▶ Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi (Gaziantep) [2012]
- ▶ Zeugma Arkeolojik Siti (Gaziantep) [2012]
- ▶ Laodikeia Antik Kenti (Denizli) [2013]
- ▶ Ceneviz Ticaret Yolu'nda Akdeniz'den Karadeniz'e Kadar Kale ve Surlu Yerleşimleri [2013]
- ▶ Anavarza Antik Kenti (Adana) [2014]
- ▶ Kaunos Antik Kenti (Muğla) [2014]
- ▶ Korykos Antik Kenti (Mersin) [2014]

- ▶ Kültepe Arkeolojik Alanı (Kayseri) [2014]
- ▶ Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı Alanları (Çanakkale) [2014]
- ▶ Eflatunpınar: Hitit Su Anıtı (Konya) [2014]
- ▶ İznik (Bursa) [2014]
- ▶ Ahi Evran Türbesi (Kırşehir) [2014]
- ▶ Vespasianus-TitusTüneli (Hatay) [2014]
- ▶ Zeynel Abidin Camii ve Mor Yakup Kilisesi (Mardin) [2014]
- ▶ Anadolu Selçuklu Medreseleri (Erzurum, Sivas, Kayseri, Konya ve Kırşehir) [2014]
- ▶ Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi) (Van) [2015]
- ▶ Dağlık Frigya Vadisi (Kütahya, Afyon ve Eskişehir) [2015]
- ▶ Antik Aspendos Kenti Tiyatrosu ve Su Kemerleri (Antalya) [2015]
- ▶ Yıldız Saray Kompleksi (İstanbul)[2015]
- ▶ Stratonikeia Antik Kenti (Muğla) [2015]
- ▶ Uzunköprü (Edirne) [2015]
- ▶ Eshab-ı Kehf (Kahramanmaraş) [2015]
- ▶ Mudurnu Tarihi Ahi Kenti (Bolu) [2015]

- ▶ İsmail Fakirullah Türbesi (Siirt) [2015]
- ▶ Sultan II. Beyazıd Han Külliyesi (Edirne) [2016]
- ▶ Nuruosmaniye Külliyesi (İstanbul) [2016]
- ▶ Kibyra Antik Kenti (Burdur) [2016]
- ▶ Van Kalesi (Van) [2016]
- ▶ Yivli Minare Camii (Antalya) [2016]
- ▶ Bodrum Kalesi (Muğla) [2016]
- ▶ Silvan Malabadi Köprüsü (Diyarbakır) [2016]
- ▶ Hacıbayram Camii (Ankara) [2016]
- ▶ Assos Arkeolojik Alanı (Çanakkale) [2017]
- ▶ Ayvalık Endüstriyel Peyzajı (Balıkesir) [2017]
- ▶ İvriz Kültürel Peyzajı (Konya) [2017]
- ▶ Harput Tarihi Kenti (Elazığ) [2018]
- ▶ Justinianus Köprüsü (Sakarya) [2018]
- ▶ Gaziantep Yeraltı Su Sistemleri: Kasteller ve Livaslar (Gaziantep) [2018]
- ▶ Anadolu Türk Mirasının Erken Dönemi: Niksar, Danişmend Hanedanının Başkenti (Tokat) [2018]

- ▶ Priene Arkeolojik Alanı (Aydın) [2018]
- ▶ Sarıkaya Roma Hamamı (Yozgat) [2018]
- ▶ Beypazarı Tarihi Kenti (Ankara) [2020]
- ▶ İzmir Tarihi Liman Kenti (İzmir) [2020]
- ▶ Karatepe-Aslantaş Arkeolojik Alanı (Osmaniye) [2020]
- ▶ Koramaz Vadisi (Kayseri) [2020]
- ▶ Zerzevan Kalesi ve Mithraeum (Diyarbakır) [2020]
- ▶ Midyat ve Çevresindeki (Tur 'Abdin) Geç Antik ve Ortaçağ Dönemi Kilise ve Manastırları (Mardin) [2021]
- ▶ Ankara: Modern Bir Cumhuriyet Başkentinin Planlanması ve İnşası (Ankara) [2025]
- ⊙ Kültürel olarak;
 - ▶ Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı (Antalya) [2000]
 - ▶ Kekova (Antalya) [2000]
 - ▶ Harşena Dağı ve Pontus Kral Kaya Mezarları (Amasya) [2015]
 - ▶ Kemaliye Tarihi Kenti (Erzincan) [2021]
- ⊙ Karma olarak;

- ▶ Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Alanı [2013]
- ▶ Kızılırmak Deltası (Samsun) [2016]
- ⦿ Balıca Mağarası Doğa Parkı (Tokat) [2019] doğal olarak listede yer almaktadır.
- ⦿ Anılan seri adaylık dosyasına 2020 yılında Çeşme Kalesi ile Güvercinada Kalesi ve Kuşadası Şehir Surları eklenmiştir.

Karain Mağarası (Antalya) [1994]

- ⦿ Karain Mağarası, Türkiye'nin en büyük doğal mağaralarından biridir.

Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları (Bitlis) [2000]

- ⦿ Van gölü kıyısında yer alan ve tarihi MÖ. 900'e uzanan Ahlat yerleşimi; Selçuklu dönemi taş işçiliği, inanışları ve yaşam biçimini en güzel şekilde yansıtan mezar taşları ile UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilecek adaylar arasındadır.

Alahan Manastırı (Mersin) [2000]

- ⦿ Evliya Çelebi'nin "Ustasının elinden yeni çıkmış gibi duruyor." diye anlattığı Alahan Manastırı, Mersin-Karaman karayolu üzerinde bulunur.

Alanya (Antalya) [2000]

- Alanya'nın Helenistik dönemlere tarihlenen kalesi Roma, Bizans ve son olarak da Selçuklulara ev sahipliği yapmıştır.
- Kalede bulunan Selçuklu sarnıcı, Bizans Kilisesi, Sultan Sarayı ve Selçuklu hamamı kalıntıları geleneksel kent dokusuyla bütünleşmiştir.

Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (Şanlıurfa) [2000]

- Peygamberler Şehri olarak bilinen Şanlıurfa, yöresel mimari ve geleneksel taş işçiliğinin en güzel örnekleri olan çok sayıda tarihi, dini, resmi ve sivil mimari örnekleriyle bezenmiştir.
- Kentin güneyinde yer alan Harran sadece eski medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmasıyla değil; birçok İslam alimini yetiştiren ilk İslam Üniversitesinin kurulmuş olması ile de önemlidir.
- Tarihi şehir geleneksel sivil mimarlık örnekleri, konik çatılı kerpiç evleri ile de benzersizdir.

İshakpaşa Sarayı (Ağrı)

- İpek Yolu üzerinde bulunan İshak Paşa Sarayı, Osmanlı mimarisinde Batı etkisinin görülebildiği, taş oymacılığı ve bezemelerinin İran'dan Anadolu Selçuklu devletine, Gürcistan'dan Kafkasya'ya kadar çok değişik kültürlerin izlerini taşıması nedeniyle UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir.

Konya Selçuklu Başkenti (Konya)

- ⦿ Birçok medeniyetin beşiği olan Konya, Selçuklu Dönemi'nde kültürel ve siyasi bir merkez haline gelmiştir. 12. ve 13. yy'da Selçuklu Türklerinin başkenti olan Konya, Selçukluların Asya'dan getirdiği sanatsal öğelerin ve taş işçiliğinin en görkemli eserlerini barındırır.
- ⦿ Dış Kale, Alaaddin Camii, Sırçalı Medrese ve birçok irili ufaklı camii ve türbe Konya'daki Selçuklu anıtlarının örnekleridir.

Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin)

- ⦿ Mardin, doğal yapı ile insan etkileşimi sonucu ortaya çıkan taş mimarisinin benzersiz dini ve geleneksel yapılarını barındıran Mardin, bir ortaçağ kenti görünümüyle “kültürel peyzaj alanı” olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir.

Selçuklu Kervansarayları Denizli-Doğubayazıt Güzergâhı

- Orta Asya'daki göçebe Türk boylarının geleneksel yaşam biçiminden esinlenerek Selçuklu Dönemi kültür ve mimarisinde önemli bir yer tutmuş olan kervansaraylar ve hanlar bu dönemde çeşitlenmiş ve Anadolu mimarisini de etkilemiştir.
- Ülkemizin sınırları dışında Asya'ya da uzanan bu güzergah üzerinde yer alan kervansaray ve hanlar Denizli-Doğubayazıt kervan yolu örneklenerek UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmektedir.

St. Nicholas Kilisesi (Antalya)

- Bir Likya yerleşimi olan Myra antik kentinin parçası durumundaki St. Nicholas Kilisesi mimari üslubu ve süslemeleri ile orta Bizans dönemi kilise mimarisinin günümüze kadar ulaşmış en seçkin örneğidir.
- St.Nicholas kilisesinin büyük ölçeği ve zenginliği Myra'nın bütün kentsel yapıyı etkileyen merkez olma rolünü de desteklemektedir.

St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi (Mersin)

- ⦿ St. Paul'un doğum yeri olarak bilinen Tarsus, verimli Çukurova'nın batısında yer almaktadır.
- ⦿ St. Paul Kilisesi ve kuyusu ruhani bir merkez olarak mevcut geleneksel kent dokusu ile bütünleşmiş biçimiyle, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday olarak gösterilmektedir.

Sümela Manastırı (Trabzon)

- ⦿ Altındere Vadisi'nin dik yamaçlarında doğal yapı ile bütünleşen manastır kompleksi; tasarım, malzeme, mimarlık ve işçilik açısından eşsiz bir yapı olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilecek adaylar arasında yer almaktadır.

Likya Uygarlığı Antik Kentleri (Antalya ve Muğla)

- Antik Likya Uygarlığı Kentleri, Akdeniz Bölgesi'nde Teke Yarımadası'nda yer almaktadır.
- MÖ. 1. yy.'ın ortalarında ise 23 kentten oluşan "Likya Birliği" oluşturulmuştur.
- Bu birlik tarihteki ilk demokratik birlik olup günümüz demokratik sistemleri için de esin kaynağı olmuştur. Bu federasyonun önemli kentleri Patara (başkent), Xanthos, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos'tur. Bunlara daha sonra Phaselis de eklenmiştir. Teke Yarımadası'nda Likya Birliği'ne ait daha küçük kentler de bulunmakta ve bu kentler sistemli kazılar, sikkeler ve yazıtlardan bilinmektedir.
- Bu seri adaylık önerisi, dünyada sadece bu bölgede yaşamış ve yok olmuş olan Likya Uygarlığına ait Patara'daki Parlamento binası, Likya kaya mezarları, kale kalıntıları, toplumun inanç sistemlerini yansıtan tapınak kalıntıları, Likyalıların toplumsal hayatları ile ilgili bilgiler veren kent kalıntıları gibi benzersiz kalıntıları içermektedir.
- Likya parlamentosunun yapısı ve kentlerin büyüklük ve nüfusuna oranlı olarak belirlenen temsilci sayısı antik dünyada benzersizdir.
- Antik Likya Uygarlığı Kentleri bu nitelikleri ile UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir.

Perge Antik Kenti (Antalya)

- ⦿ Perge Antik Kenti, Geç Klasik, Helenistik ve ağırlıklı olarak Roma İmparatorluk dönemleri bağlamında planlama açısından önem taşıyan bir kenttir.
- ⦿ Perge Antik Kenti, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir.

Sagalassos Antik Kenti (Burdur)

- ⦿ Sagalassos Antik Kenti, antik dönemde Pisidia olarak bilinen bölgede yer almaktadır.
- ⦿ Sagalassos Antik Kenti, orijinal yapı taşlarının neredeyse tamamının bulunabildiği anıtsal yapıları ile son derece iyi korunmuş durumdadır.
- ⦿ Diğer yandan, kentin planı, üzerinde kurulmuş olduğu teraslı yapı düşünüldüğünde oldukça çarpıcıdır ve bu yapı ile uyumlu ve etkileyici bir anıtsal merkez yaratılmıştır.
- ⦿ Ayrıca, en az bin yıllık seramik üretimi ile Sagalassos antik dönemlerdeki en uzun seramik üretimi merkezi olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilmektedir.

Hatay, St. Pierre Kilisesi (Hatay)

- ⦿ St. Pierre Kilisesi, Asi Nehri'nin batısında, Hac Dağı'nın batı eteklerinde yer alır.
- ⦿ Kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte Aziz Petrus'un ilk kez vaaz verdiği yer olduğuna inanılan mağaranın dışına, Hristiyanlığın Roma Devleti tarafından resmi din olarak kabul edilmesinden sonra yapılan eklemelerle kilise formunu kazanmıştır.
- ⦿ St. Pierre Kilisesi, kendilerini ilk kez "Hristiyan" olarak adlandıran insanların dinsel yaşamına tanıklık etmiş, Hristiyanlık dininin, özellikle Aziz Petrus'un ilk Papa olarak kabul edilmesinden dolayı Katolik inancının Dünya'ya yayılmasında bir merkez konumunu kazanmıştır.

Aizanoi Antik Kenti (Kütahya)

- ⦿ Kütahya ili, Çavdarhisar ilçesi sınırları içerisinde yer alan Aizanoi Antik Kenti, Zeus Tapınağı, Stadyum- Tiyatro Kompleksi ve Macellumu ile Roma Döneminin en önemli kentlerindendir.
- ⦿ Bir tepe üzerine kurulmuş olan ve şehrin önemli dinsel yapısı olarak görülen Zeus Tapınağı dünyanın en iyi korunmuş Zeus Tapınaklarından biridir. Etrafındaki sütunla çevrili mekânın üstünün mermer kirişlerle kaplı olması nedeniyle Zeus Tapınağı pseudodipteros plandaki tek örnektir.
- ⦿ Şehrin kuzeyinde 13.500 kişi kapasiteli Stadyum ve 20.000 kişi kapasiteli Tiyatronun bir kompleks şeklinde yapılması antik dönemde Aizanoi'den başka hiçbir yerde görülmemektedir.

- ⦿ MS. 2. yüzyılın 2. yarısına tarihlenen Aizanoi Macellum'u, dünyanın ilk borsalarından biridir. Macellum'un duvarlarında İmparator Diocletian'ın MS. 301 yılında enflasyonla mücadele için tespit ettiği imparatorluk pazarlarında satılan malların fiyatlarının yer aldığı ve günümüze kadar oldukça iyi durumda korunmuş olan yazıtlar bulunmaktadır.

Beçin Ortaçağ Kenti (Muğla)

- ⦿ Muğla'nın Milas ilçesinin yer alan Beçin, tarihi ve coğrafyasıyla Türk kültür tarihi açısından önemli bir yere sahiptir.
- ⦿ Menteşeoğulları Beyliğine başkentlik yapmış olan kent, özellikle Beylikler döneminden kalma yapıları ile bu devrin Batı Anadolu mimarisi kadar, yöredeki ilk Türk iskanının biçim ve mahiyetini aydınlatacak niteliktedir.

Birgi Tarihi Kenti (İzmir)

- ⦿ İzmir ili, Ödemiş ilçesinde yer alır.
- ⦿ Birgi, kendine has geleneksel mimari dokusunu günümüze kadar koruyabilmiş ender yerleşim yerlerinden biridir.
- ⦿ Beldede geleneksel mimari dokuyu en iyi biçimde yansıtan iki mimari yapı; ahşap süsleme ağırlıklı mihrabı ve minberiyle döneminin en başarılı örneklerden biri olan Ulu Cami ile ahşap işçiliği ile dikkat çeken Çakırağa Konağı'dır.

Hacı Bektaş Veli Türbesi (Nevşehir)

- 13. yy.da yaşamış büyük Türk düşünürü Hacı Bektaş Veli'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve Anadolu'nun Türkleşmesinde etkisi olmuştur.
- 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile örtüşen insan, evren ve Tanrı sevgisine ve hoşgörüye dayalı öğretileri bugün yalnızca Anadolu'da değil Balkanlar ve Orta Doğu'da da varlığını sürdüren Bektaşilik tarikatının temellerini oluşturmaktadır.
- Bektaşiler tarafından bu tarikatın öğretilerinin ortaya çıktığı ve tüm Dünyaya yayıldığı merkez olarak kabul gören Hacı Bektaş Veli Türbesi, uluslararası önem taşıyan bu inanç sistemiyle doğrudan ilgili olması ve bu inanç sisteminin ritüel ve sembollerinin türbe mimarisi ve iç tasarımında kullanılması nedeniyle Dünya Miras Listesi'ne aday olarak gösterilmiştir.

Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı (Muğla)

- ⦿ Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı, Muğla ilinin Milas ilçesinde yer almaktadır.
- ⦿ Antik çağ dünyasının en önemli mezar anıtı ve ölü kültürünün temsilcisi olan yapıt, hem mimari tasarımı hem de sanatın diğer önemli kolları olan heykeltıraşlık ve duvar resim sanatı açısından üst düzeydedir.
- ⦿ Özellikle “Hekatomnos Frizli Lahdi” büyüklüğü, niteliği ve sahibinin öne çıkan kişiliğiyle Klasik ve Hellenistik Anadolu’da tek örnektir.

Niğde’nin Tarihi Anıtları (Niğde)

- ⦿ Niğde Şehri’nin eski çekirdeğini oluşturan Alaeddin Tepesi’nde kale, Alaeddin Camii, Rahmaniye Camii, Hatıroğlu Çeşmesi, Sungur Bey Camii, Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni, Nalbantlar Çeşmesi, Ermeni ve Rum Kiliseleri gibi şehrin tarihsel geçmişini yansıtan birçok anıtsal yapı yer almaktadır.
- ⦿ 1223 yılında kurulan Alaeddin Camii, Klasik Selçuklu Camii mimarisinin tüm unsurlarını orijinal hali ile bünyesinde taşımaktadır.

Mamure Kalesi (Mersin)

- ⦿ Mamure Kalesi, Mersin de bulunur.
- ⦿ Ortaçağ dönemine ait bu kale Roma, Bizans, Selçuklu, Karamanlı ve Osmanlı Dönemlerine ait izleri taşıması nedeniyle benzerlerinden ayrılmaktadır.

Odunpazarı Tarihi Kent Merkezi (Eskişehir)

- ⦿ Eskişehir Ovası'na hakim bir noktada yer alan Odunpazarı Tarihi Kent Merkezi'nde, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemine ilişkin bir çok tarihi eser bulunmaktadır.
- ⦿ Mevleviliğin dört yüz yıllık dönemine ev sahipliği yapmış olması ve kentin ve bölgenin kentsel ve demografik gelişiminde Mevlevilik yaşam ve gelenek kalıplarının büyük öneme sahip olması nedeniyle benzersizdir.

Yesemek Taşocağı ve Heykel Atölyesi (Gaziantep)

- ⦿ Yesemek Taşocağı ve Heykel Atölyesi; Gaziantep ili, İslahiye ilçesinde bulunur.
- ⦿ Bilimsel kazılara göre Geç Hitit Devletleri Dönemi içerisinde MÖ. 900/800 yıllarına ait olduğu kabul edilen Yesemek Heykel Atölyesi, antik dünyada benzeri olmayan son derece önemli bir merkezdir.

Zeugma Arkeolojik Siti (Gaziantep)

- ⦿ Gaziantep İli, Nizip ilçesi sınırları içerisinde yer alan Zeugma Arkeolojik Siti, Helen ve Roma dünyasının doğu sınırının en önemli şehri olup Komagene Krallığı döneminde benzersiz özelliklere erişen iki adet bütünleştirilmiş tapınak ile çoğu MÖ. 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenen muhteşem mozaiklerle süslenmiş Roma evleri gibi şekli ve süslemesi açısından ünik olarak değerlendirilen yapıları içinde barındırmaktadır.
- ⦿ Zeugma mozaikleri, Helenistik ve Doğu Roma'da kozmopolit bir şehirdeki özel yaşamı yansıtan resimsel sanatın ünik bir koleksiyonudur.

Laodikeia Antik Kenti (Denizli)

- ⦿ MÖ. 261-263 yılları arasında II. Antiokhos tarafından kurulmuş ve kente Antiokhos'un karısı Laodike'nin adı verilmiştir. Laodikeia MÖ. I. yüzyılda Anadolu'nun en önemli ve ünlü kentlerinden biridir.

Ceneviz Ticaret Yolu'nda Akdeniz'den Karadeniz'e Kadar Kale ve Surlu Yerleşimleri

- ⦿ Tarih boyunca önemli ticaret yollarının kavşağında yer almış Anadolu kıyılarında da Cenevizlilerin bir dönem kullandığı birçok yerleşim bulunmaktadır.
- ⦿ Bu yerleşimler arasında İstanbul'da Boğaz'ın Karadeniz çıkışında Anadolu Kavağı'nın hakim bir tepesi üzerinde yer alan Yoros Kalesi ve bir kale yapısı olmamasına rağmen Cenevizlilerden kalan kentsel savunma sistemindeki önemi nedeniyle Galata Kulesi, Karadeniz'de özellikle Cenevizliler döneminde ticari canlılığın merkezi olmuş Amasra Kalesi, Sinop Kalesi ve günümüzde de Ceneviz Kalesi olarak adlandırılan, denizcilik ve ticarete önem taşıyan Akçakoca Kalesi, Ege'de ise Cenevizliler döneminde önemli bir ticaret limanı olan ve kentin savunmasında önem taşıyan Foça Kalesi ile sağlamlığı ve görkemli yapısıyla dikkat çeken Çandarlı Kalesi sayılabilir.

Anavarza Antik Kenti (Adana)

- ⦿ Adana'ya bağlı Kozan ilçesi sınırlarında yer almaktadır.
- ⦿ MÖ. 1. yy.'da Romalılar, ele geçirdikleri Ceyhan havzasının idaresini Vassal kral olarak atadıkları Tarkondimotos'a bırakmışlardır.
- ⦿ Anavarza, MS.3. yüzyılda birçok askeri ayrıcalık elde ederek "Metropolis" unvanı ve aynı yüzyılın ortasına kadar da 3 kez "Neokoros"luk unvanını alır.
- ⦿ Anavarza'da bulunan önemli kalıntılar arasında, 1500 metre uzunluğunda 20 burçlu sur duvarı, sütunlu yol, hamam ve kilise, tiyatro, amfiteatr, stadyum, suyolları, kaya mezarları, MS. 3. yy.'a ait deniz tanrıçası Thetys mozaïği, Kilikya Bölgesi'ndeki tek örnek olan 3 girişli zafer takı ve ovanın ortasında bir ada gibi yükselen tepe üzerindeki Ortaçağ kalesi yer almaktadır.
- ⦿ İmparator Nero döneminde Roma ordusunda görev yapan, yazmış olduğu De Materia Medica isimli beş ciltlik eserin 18. yy.'a kadar bütün modern ülkelerin tıp fakültelerinde temel eserlerden biri olarak okutulan, dünyaca ünlü farmakolog Dioskurides'in Anavarzalı olması da kentin dünya bilim tarihine katkısı açısından dikkate değerdir.

Kaunos Antik Kenti (Muğla)

- ⦿ Kaunos Antik kenti, Muğla ili Köyceğiz ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Diğer antik kentlerden ayrılan en belirgin özelliği kaya mezarlarıdır.
- ⦿ İlk kez burada, Kaunos'a özgün bir tip olan tapınak cepheli kaya mezarları görülmektedir.
- ⦿ Hellen Tapınağı cephe mimarisini yansıtan özgün görünümüyle diğer kaya mezarı tiplerinden ayrılmakta ve bu nedenle kendine has bir görünüm sunmaktadır.

Korykos Antik Kenti (Mersin)

- ⦿ Hitit dönemiyle başlayıp Helenistik, Roma, Bizans ve Ermeni dönemleriyle devam eden tarihsel süreç içinde Korykos, Akdeniz'deki önemli liman kentlerinden biri olmuştur.
- ⦿ Alana yayılmış 14 adet kilise bölgedeki mimari üsluplardan etkilenmiş olmalarının yanı sıra kendilerine özgü yerel bir karakter taşımaları; surların 10 km kuzeyinde yer alan ve yönetici sınıfın anıt mezarları niteliğindeki Adamkayalar ise dönemin günlük yaşantısına ışık tutan 11 adet rölyefi nedeniyle Korykos'u benzer nitelikli diğer antik kentlerden ayıran en önemli unsurlardır.

Kültepe Arkeolojik Alanı (Kayseri)

- ⦿ Kaniş Krallığı'nın başkenti ve Anadolu'daki Asur Ticaret Kolonileri sisteminin merkezi olan Kültepe, Kayseri'de bulunur.
- ⦿ Tarihi ve doğal anayolların birleştiği bir noktada yer alması, Kültepe'nin eski dünya ticaretinde önemini arttırmış ve MÖ. 2. binin ilk çeyreğinde Anadolu-Suriye-Mezopotamya arasında önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmasını sağlamıştır.

Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı Alanları (Çanakkale)

- ⦿ Çanakkale ve Gelibolu; modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türk tarihinin önemli kişilerinin sahneye çıktığı ve Türk aydınlarının asker olarak görev yapmakta olan en seçme bireyleri de dâhil yaklaşık 250.000 kişinin yitirildiği, Türklük bilincinin ortaya çıkışıyla yakından ilişkili alanları içermektedir.
- ⦿ I. Dünya Savaşı sırasında, saldırıların ağır insan ve malzeme pahasına durdurulduğu Çanakkale deniz ve Gelibolu Yarımadası kara muharebeleri Türk ve müttefik askerlerinin ve denizcilerinin kararlılığının, adanmışlığının, kahramanlığının ve fedakârlığının simgesidir.
- ⦿ Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı alanları, dünya tarihini etkileyen önemli noktalardan biri olarak kabul edilmiş ve 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Eflatunpınar: Hitit Su Anıtı (Konya)

- ⦿ Eflatun Pınar Hitit Su Anıtı, Konya ili, Beyşehir ilçesinde yer almaktadır. Hititler, dünya uygarlık tarihinde yaklaşık bin yıllık egemenlik döneminde devlet yapısını, sosyal, ekonomik ve dini hayatı yansıtan çeşitli somut kültür varlıkları bırakmışlardır.
- ⦿ Suyun bir merkezde toplanarak ihtiyaç oranında kullanılması, böylece iyi bir su rejiminin uygulanması tarım toplumlarında ekonomik hattın önemli bir parçası olup Eflatun Pınar Hitit Su Anıtı, Hititler'den sonra da fonksiyonunu kaybetmeden bugüne kadar ayakta kalabilen bu sistemin en güzel örneğidir.

İznik (Bursa)

- ⦿ İznik ya da tarihi adıyla Nikaia, Bursa ili sınırlarında bulunur.
- ⦿ Prehistorik çağlardan itibaren yerleşim izlerinin günümüze ulaştığı kentin, M.Ö 316 yılında, Makedonya imparatoru İskender'in generallerinden Antigonos tarafından kurulduğu bilinmektedir. Bithynia krallıkları döneminde Anadolu'nun en önemli Helenistik şehirlerinden biri, Roma döneminde görkemli bir şehir, Bizans döneminde iki Ökümenik Konsil'i (325 ve 787) ağırlayarak önemli bir dinsel merkez haline gelen kent, Osmanlı döneminde kentin adıyla anılan çini üretim merkezi olarak dünya kültür tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Ahi Evran Türbesi (Kırşehir)

- 10-11. yy.larda İslam'ın resmi olarak kabul edilmesini takiben Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türk esnaf ve sanatkarlara Anadolu'da iş imkânı yaratmak, onları Bizanslı esnaf ve sanatkârlarla rekabet edebilir hale getirmek, ürün ve mallarının kalitesini korumak, üretimi ihtiyaçlar dahilinde düzenlemek ve Türk nüfusunun ekonomik özgürlüğünü sağlayarak ihtiyaç sahiplerine her türlü desteği vermek amacıyla Ahi Evran tarafından oluşturulan ve Anadolu'dan Orta Asya'ya kadar esnaf ve sanat ustalarını tek çatı altında toplamayı amaçlayan Ahilik Teşkilatı'nın ahlaki değerleri ve örgütsel yapısı, bugünkü birçok esnaf, sanat ve ticaret kurumunun örgütlenmesine temel olmuştur.

Vespasianus-Titus Tüneli (Hatay)

- Hatay ili, Samandağ ilçesinde bulunur.
- Önemli bir ticaret kenti olan Seleuceia Pieria'da meydana gelen sellerin limanı doldurma tehlikesi ortaya çıkınca dağ delinerek bir tünel açılması kararlaştırılmıştır.
- Antik dönemde, bir akarsuyun hemen bütün akışının içinden geçirildiği, en büyük boyutlu tünel Vespasianus-Titus tünelidir.

Zeynel Abidin Camii ve Mor Yakup Kilisesi (Mardin)]

- ⦿ Mardin ilinin önemli ilçelerinden olan Nusaybinde bulunur. Mor Yakup Kilisesi ve Zeynel Abidin Cami ortak bir tarihi süreci ve ortak bir kaderi paylaşabilmeleri ile farklı dinler, diller ve kültürlerin varlığına birer kanıt olarak insanlık tarihini ve kültürünü zenginleştirmektedirler.

Anadolu Selçuklu Medreseleri (Erzurum, Sivas, Kayseri, Konya ve Kırşehir)

- ⦿ 12. ve 13. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde inşa edilmiş olan Anadolu Selçuklu Medreseleri, zarif taş işçiliği, mimari özellikleri ve Anadolu'ya has süsleme şemalarıyla dikkat çekmektedir.
- ⦿ Türk-İslam Sanatı'nda ayrı bir yere sahip olan "Anadolu Selçuklu Medreseleri" adlı UNESCO Dünya Miras Geçici Liste Adaylık Dosyası; Konya'daki İnce Minareli Medrese ve Karatay Medresesi, Sivas'taki Çifte Minareli Medrese, Gök Medrese ve Buruciye Medresesi, Erzurum'daki Yakutiye Medresesi ve Çifte Minareli Medrese, Kayseri'deki Sahibiye Medresesi ve Çifte Medrese ile Kırşehir'deki Cacabey Medresesi'nden oluşmaktadır.

Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi) (Van)

- ⦿ Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi), Van'ın Akdamar Adası'nda bulunmaktadır.
- ⦿ Abbasilere bağlı olarak 908-1021 yılları arasında Van ve çevresinde hüküm süren Vaspurakan Krallığının kültürel çeşitliği ve etkileşimini bütünüyle yansıtan Akdamar Anıt Müzesi (Kilisesi), hem mimarisi hem de süslemeleri ile dünya mimarlık tarihi içinde önemli bir yere sahiptir.

Dağlık Frigya Vadisi (Kütahya, Afyon ve Eskişehir)

- ⦿ Kafkaslar'dan Anadolu'ya göç eden Brig adı verilen bir topluluk tarafından MÖ. 9. yy'larda Anadolu'da kurulduğu bilinen Frig Uygarlığı, dünyada yalnızca bu bölgede yaşamış olan ve kendinden sonra gelen medeniyetlere büyük etkilerde bulunmuş bir medeniyettir.
- ⦿ Günümüzde Kütahya, Afyon ve Eskişehir il sınırlarına yayılan Dağlık Frigya Bölgesi, derin vadiler tarafından şekillenen dağlık bir alan olup kolayca işlenebilen volkanik tüflerden oluşan bir jeolojik yapıya sahiptir.
- ⦿ Bu doğal yapı kayanın oyularak inşa edildiği özgün bir mimarinin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu mimari kendinden sonra gelen birçok medeniyet tarafından uygulanmıştır.

Antik Aspendos Kenti Tiyatrosu ve Su Kemerleri (Antalya)

- ⦿ MÖ. 5./4. yüzyıl Aspendos sikkeleri üzerinde Estwediiys ismi ile gösterilen Antik Aspendos kenti, Karatepe'den MÖ. 8. yüzyıla tarihlenen iki dilli bir yazıtta adı geçen Mps (Mupsch veya Mepesch – Mopsos) krallığının kralı Asitawa ismi bağdaştırılmak istenmiştir.
- ⦿ Diğer yapılar Roma ve Roma sonrası dönemindendir. Bu yapılar arasında iki katlı ikinci bir market binası, Hristiyanlık bazilikası, çeşme, odeon, anıtsal bir kapı, tapınak, su kemerleri, Roma hamamları ve tiyatronun yanı sıra Osmanlı dönemi inşa edilen bir de köprü bulunmaktadır.

Yıldız Saray Kompleksi (İstanbul)

- ⦿ İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde bulunan Yıldız Saray kompleksi, Osmanlı saray mimarisinin son örneğini oluşturur.
- ⦿ Sultan II Abdülhamid (1876-1909) döneminde, Osmanlı devletinin yönetim merkezi, sultan ve ailesinin ikametgahı olarak kullanılan Yıldız Sarayı; Balyan ailesi mimarları ile İtalyan mimar Raimondo D'Aranco tarafından çeşitli üsluplarda (Barok, Art Nouveau, Neo-Klasik vb.) inşa edilen yapıları ve bahçe tasarımı ile Avrupa ile etkileşim içindeki geç dönem Osmanlı mimari ve peyzaj tasarımının gelişimine tanıklık etmektedir. Yüksek duvarlarla çevrili üç avlunun çevresinde sıralanan köşkler ve kasırların yanı sıra saray tiyatrosu, müze, kütüphane, eczane, marangozhane ve atölyelerden oluşan yapı kompleksi, Sultan Abdülhamid döneminde adeta küçük bir şehir görünümündedir.

Stratonikeia Antik Kenti (Muğla)

- ⦿ Ölümsüz aşkların ve gladyatörlerin kenti olarak bilinen Stratonikeia, Muğla ili içinde yer alır.
- ⦿ Geç Tunç Çağı'ndan günümüze kadar kesintisiz yerleşime sahne olan kente, MÖ. 3. yy'ın ilk çeyreğinde Seleukos kralı I. Antiokhos tarafından karısı Stratonike'nin adı verilmiştir.
- ⦿ Hellenistik Dönem boyunca, Seleukos, Ptolemaios, Makedonyalılar, Rodos ve Roma arasında el değiştiren Stratonikeia, MÖ. 130/129 yılında tamamen Roma'ya bağlanmıştır.

Uzunköprü (Edirne)

- ⦿ Uzunköprü, Edirne ili içinde Osmanlı Devleti'nin altıncı padişahı Sultan II. Murat Dönemi'nde, Mimar Muslihiddin tarafından, 1427-1443 yılları arasında inşa edilmiştir.
- ⦿ 1270,41 m. uzunluğu ve 174 kemeri ile dünyanın günümüze ulaşan en uzun taş köprüsü olma özelliğine sahiptir.
- ⦿ Köprü'nün üç kemerinin, aradan geçen süre içerisinde bugünkü Uzunköprü ilçe merkezine bağlanan yolun altında kaldığı düşünülmektedir.

Eshab-ı Kehf (Kahramanmaraş)

- ⦿ Eshâb-ı Kehf (Mağara Arkadaşları), pagan kültürden Hristiyanlığa, oradan da Müslümanlığa uzanan bir süreçte farklı kültürlerin etkileşimine örnek olan bir anlatıdır.
- ⦿ İnanç turizmi açısından büyük önem arz eden ve farklı dinler ve kültürler tarafından yaygın olarak bilinen Eshab-ı Kehf, kültürler arası diyalog ve hoşgörünün sağlanması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Mudurnu Tarihi Ahi Kenti (Bolu)

- ⦿ Tarihi İpek Yolu ve diğer önemli yolların kavşağında bir ticaret merkezi ve askeri menzil olarak gelişen Mudurnu, Erken Osmanlı döneminin önemli bir Ahilik-esnaf kenti ve kültür merkezi olarak yükselmiş ve 20. yüzyılın yurtsever bir Cumhuriyet şehri olmuştur.

İsmail Fakirullah Türbesi (Siirt)

- Siirt ilinin Aydınlar (Tillo) ilçesi sınırları içerisinde yer alan İsmail Fakirullah Türbesi ve ışık mekanizması ile ilişkilendirilen türbeye ait kule ve duvar kalıntısı tasavuffi inancı yansıttığından dolayı insanlık tarihinin önemli bir aşaması ile bir bölge inancının mimari açıdan önemli bir temsilcisidir.
- Türbe, İsmail Fakirullah'ın ölümünden sonra öğrencisi İbrahim Hakkı tarafından 18. Yüzyılda yaptırılmıştır. İbrahim Hakkı Hazretleri, hocası İsmail Fakirullah'ın vefatı üzerine “Hocamın başucuna doğmayan güneşi neyleyim?” diyerek astronomi ve mimari açıdan büyük bir bilim harikasına imza atmıştır.
- Hocasının defnedildiği türbenin yanı sıra 8 köşeli ve 10 mt. yüksekliğinde bir kule yapan İbrahim Hakkı Hazretleri, türbenin doğusuna harçsız taşlarla bir duvar inşa etmiştir.
- Gece ve gündüzün eşit olduğu ekinoks günlerinde (21 Mart ve 23 Eylül) kalenin arkasındaki vadiden yükselen güneş bu duvara çarpmaktadır.
- Işık sadece duvarda bulunan pencereden geçmektedir.
- İlerde bulunan tepeden kırılan ışık türbenin penceresinden içeri girerek İsmail Fakirullah Hazretleri'nin mezarının başını aydınlatmaktadır.

Sultan II. Beyazıd Han Külliyesi (Edirne)

- Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti Edirne'de 1484-1488 yıllarında inşa edilen Sultan II. Beyazıd Han Külliyesi; tıp medresesi, imaret, darüşşifa, cami, hamam, mutfak ve erzak depolarından oluşan bölümleri ile büyük bir yerleşke içinde, toplumun tüm sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek bir sağlık merkezi olarak tasarlanmıştır.

Nuruosmaniye Külliyesi (İstanbul)

- İstanbul'un önemli ticaret merkezlerinden Kapalıçarşı girişinde, 1748-1755 yıllarında inşa edilen Nuruosmaniye Külliyesi; medrese, imarethane, kütüphane, türbe, çeşme ve sebilden oluşmaktadır.
- 18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun batı ile artan diplomatik, kültürel ve ticari ilişkilerinin bir yansıması olarak Osmanlı başkentinde Avrupa Barok ve Rokoko tarzlarının etkisinin görülmeye başladığı bir dönemde inşa edilen Külliye; mekâna hâkim ana kubbesi, Hünkâr Mahfili, eğrisel kemerleri ile klasik Osmanlı formuyla batı mimari ve süsleme detaylarının en iyi şekilde sentezlendiği bir yapı olması nedeniyle üniktir.

Kibyra Antik Kenti (Burdur)

- ⦿ Kibyra kent planlaması ve yapılarıyla birlikte, çeşitli endüstri kollarından gelen zenginlikle desteklenen güçlü bir orduya ve adalet sistemine sahip Romalılaşmış bir doğu şehrinin iyi bir örneğini sunmaktadır.
- ⦿ Odeon'un orkestra bölümünde dünya çapında benzersiz bir Medusa mozaiğine ev sahipliği yapmaktadır.

Van Kalesi (Van)

- ⦿ Urartuların MÖ. 9. yüzyıldan itibaren 250 yıl hüküm sürdüğü Van Kalesi, başkent niteliğiyle Demir Çağı Anadolu'sunun en ünik ve etkileyici kentidir.
- ⦿ Kalenin kuzeyinde onunla aynı doğrultuda uzanan Van Kalesi Höyüğü ve güneyinde Eski Van Şehri yer almaktadır. Van Kalesi Höyüğü'nde yaklaşık beş bin yıllık bir yerleşme kültürünün izleri ve Eski Van Şehri'nde yaklaşık 800 yıllık bir kent dokusu görülmektedir.

Yivli Minare Camii (Antalya)

- ⦿ Anadolu Selçuklu Hükümdarı 1. Alaaddin Keykubat tarafından 1230 yılında inşa ettirilen Yivli Minare Camii, Anadolu Türk Mimarisinde benzeri olmayan yivli minaresinin formuyla dikkat çekmektedir.
- ⦿ Bunun yanında, altı kubbeli ibadet mekânı ile Anadolu'daki çok kubbeli cami tipinin günümüze ulaşan en eski örneği olduğu kabul edilmektedir.

Bodrum Kalesi (Muğla)

- ⦿ Bodrum Kalesi Saint John Şövalyeleri tarafından Zephyrion olarak bilinen eskiden ada ancak günümüzde yarımada konumundaki bölgeye inşa edilmiştir.
- ⦿ Bodrum Kalesi, Şövalyeler Döneminin orijinal plan ve karakterini korumakta ve Gotik mimari özelliklerini yansıtmaktadır.
- ⦿ Kale, Anadolu'da St. John şövalyelerine ait iyi korunmuş tek örnektir.
- ⦿ Ayrıca dünyanın en iyi korunmuş Ortaçağ anıtlarından biridir ve yekpare bir miras olarak ayakta.

Silvan Malabadi Köprüsü (Diyarbakır)

- 1147 tarihli inşa kitabesine göre, Timurtaş b. İlgazi b. Artuk tarafından Artukoğulları Döneminde inşa ettirilen ve 12. yy. Selçuklu Dönemi anıtsal mühendislik-mimarlık başyapıtlarından olan tarihi Malabadi Köprüsü, 40.86 m açıklığındaki sivri ana kemeri ile dünyanın günümüze ulaşan en büyük kemer açıklığına sahip taş kemer köprüsüdür.
- Malabadi Köprüsü; üzerinde bulunan insan, güneş ve arslan figürlü kabartmaları ve bünyesinde bulunan barınağı, helası ile özgün ve az sayıdaki köprü örneklerimizdendir.

Hacıbayram Camii (Ankara)

- Hacı Bayram Camii ve Türbesi taşıdığı mimari özelliklerin yanı sıra 15. yüzyıldan itibaren Bayrami Tarikatının Anadolu'da yayılması ile ilgili olması açısından anıtsal bir örnek oluşturmaktadır.
- Ayrıca, Hacı Bayram Camii ve çevresinin farklı kültürlerle ve dönemlere ait barındırdığı katmanlar: örneğin Roma Dönemine ait Augustus Tapınağı, Hacı Bayram Camii ve Türbesinin birlikteliği bu alanın çok kültürlü evrensel değerinin somut kanıtıdır.

Assos Arkeolojik Alanı (Çanakkale)

- Ege Denizi kıyısında volkanik bir kayalık üzerine kurulmuş olan Assos, Çanakkale ili sınırları içinde yer almaktadır.

Ayvalık Endüstriyel Peyzajı (Balıkesir)

- 500 yaşın üzerindeki yüzlerce adet ağaçla birlikte 2.000.000 ağacın oluşturduğu zeytin ormanına sahip Ayvalık coğrafyası; Akdenize özgü endemik türlerden *Poecilimon Mytilensis* (Yellice Adası), *Centaurea Acicularis* ve *Campanula Lyrata*'ları barındıran karasal özellikleriyle birlikte; yine Akdenize özgü endemik türlerin Ege'ye yayıldığı kızıl mercan (*Paramuricea clavata*) gibi yelpaze mercanlar (*Eunicella cavolini*, *Eunicella singularis*) ve deniz çayırlarından (*Posidonia Oceanica*) oluşan denizel türleri; denizle kayanın buluştuğu kıyılarındaki tuzcul çayırları, kıyı kumulları ve flamingo (*Phoenicopterus ruber*), angıt (*Tadorna ferruginea*) gibi göçmen kuşlara ev sahipliği yapan tuzlaları ve tüm bu özelliklerin yayıldığı Alibey (Cunda) Adası dâhil olmak üzere toplam 22 adadan oluşan takımadaların kıyı ve denizle birlikte ördüğü morfolojik özelliklerin yarattığı doğal ve estetik güzelliklerin birlikte bir bütün oluşturduğu olağanüstü bir değere sahiptir.

İvriz Kültürel Peyzajı (Konya)

- Konya'nın Halkapınar ilçesinde bulunan "İvriz Kültürel Peyzajı" Geç Tunç Çağı'ndan Geç Antik Dönem'e kadar kullanılmış olağanüstü değerlere sahip bir peyzaj alanıdır.
- Senenin belirli aylarında yerden sızan su kaynakları burada Hitit Dönemi'nden itibaren kutsal su alanının oluşmasına neden olmuştur.
- Hititler doğal peyzajı kendi inançlarına entegre ederek kültürel bir peyzaj oluşturmuştur.

Harput Tarihi Kenti (Elazığ)

- ⦿ Harput, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nün güneyinde yer alır.
- ⦿ Harput ve çevresinde yapılan kazı ve araştırmalara göre ilk yerleşim Paleolitik Çağ'a kadar inmektedir. Harput, ilkçağdan itibaren Anadolu'nun önemli yerleşim merkezlerinden biri olmuş, özellikle Urartulara, sonrasında Pers, Roma, Bizans, Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılara ev sahipliği yapmıştır.
- ⦿ Bölgede egemenlik kurmuş olan uygarlıkların inşa ettikleri anıtsal yapılar günümüze önemli bir kültürel miras olarak gelebilmiştir.
- ⦿ Bunlardan en önemlileri; 2016 yılı Mayıs ayında bulunan Harput kabartması, Harput İç Kalesi, Roma Kaya Mezarları, Meryem Ana Kilisesi, Harput Ulu Camii, Sare Hatun Camii'dir.

Justinianus Köprüsü (Sakarya)

- ⦿ Justinianus Köprüsü, diğer adıyla Beşköprü, kuzeybatı Anadolu'daki antik Bithynia bölgesi sınırları içerisinde yer alan 350 metre uzunluğa sahip görkemli bir köprüdür.
- ⦿ Geç Roma ve Erken Bizans Döneminin en önemli imparatorlarından birisi olan İmparator Justinianus I (527-565) tarafından inşa ettirilen köprü; döneminin mimari ve teknik uzmanlığının olağanüstü bir temsilcisidir.

Gaziantep Yeraltı Su Sistemleri: Kasteller ve Livaslar (Gaziantep)

- ☉ Su yapıları, ait olduğu toplumun mimarlık, mühendislik, teknolojik bilgileri ile sosyal ve kültürel yaşamlarını anlatması bakımından insanlık tarihinin önemli belgeleridir.
- ☉ Gaziantep tarihi su yapıları da hem dünya üzerinde kültürler arası etkileşimin hem de yerel ölçekte sosyokültürel yaşamın ve teknik bilgilerin önemli bir belgesidir.
- ☉ Gaziantep tarihi su sistemi, yerleşim bölgesinden uzak olan ana kaynaktan kente su getiren yer altı su kanalları ve bu kanallarla gelen suyun kullanıma açıldığı su yapılarından oluşmaktadır.

Anadolu Türk Mirasının Erken Dönemi: Niksar, Danişmend Hanedanının Başkenti (Tokat)]

- ⦿ Farsça anlamı “Bilge Adam” olan Danişmendliler, bilgin ve din âlimlerini yeni elde ettikleri topraklara davet etmeleri ve bilginlere sahip çıkmaları ile tanınmakta idiler.
- ⦿ Danişmendlilerin bu özelliği sayesinde Niksar, kısa sürede Türk-İslam (Türk-Anadolu) medeniyetinin erken ve öncü örneklerinin verildiği bir kültür ve ilim merkezi halinde gelmiştir.
- ⦿ Böylece kent, Anadolu’nun, binlerce yıldır tanıklık ettiği kültürel katmanlara bir yenisini eklemeye başlamasına tanıklık etmektedir.
- ⦿ Malazgirt Muharebesinden hemen sonra Niksar’da, dini ve tasavvufi ilmin icra edildiği çok sayıda zaviye, tekke, cami ve mescidin yanı sıra, pozitif bilimlerin işlendiği medreseler, kentsel yaşam için gerekli olan çeşme, hamam, han gibi sosyo-ekonomik yapılar, yönetim birimleri, askeri yerleşkeler gibi Anadolu Türk kültürünün temsilcisi yapı tipleri inşa edilmiştir.

Priene Arkeolojik Alanı (Aydın)

- ⦿ Priene Antik Kenti, Aydın ilinde bulunmaktadır.
- ⦿ İyon Birliği'nin bir üyesi olan ve birliğin merkezi Panionion'u topraklarında barındıran Priene hakkında antik kaynaklardaki ilk bilgilere MÖ. 7. yüzyıl ortalarında rastlanmaktadır.
- ⦿ Priene MÖ. 645-546 yılları arasında Lydia, sonrasında Pers egemenliğine girmiştir. Antik Çağ'ın yedi ünlü bilgesinden biri olan Bias, MÖ. 6. yüzyılda Priene'de yaşamıştır.
- ⦿ Priene, İon kentlerinin Pers egemenliğinden kurtulmak için başlattıkları İon İsyanı'na (MÖ. 500/499) katılmış ve MÖ. 5. yüzyılda Attika-Delos Deniz Birliği'nde yer almıştır.

Sarıkaya Roma Hamamı (Yozgat)

- ⦿ Basilica Therma olarak adlandırılan hamam yapısı Yozgat ili, Sarıkaya ilçesine yer almakta olup Roma Dönemi'nde (M.S 2.yy'da) bölgede bulunan ve Aquae Sarvenae olarak adlandırılan termal kaynağın üzerine inşa edilmiştir.
- ⦿ Roma mimarisinin Anadolu'da korunmuş olan en ünik termal hamam yapısıdır. Hristiyanlığın bölgede yayılmasından sonra Roma Hamamının kuzey kısmına bir kilise eklenerek ismi bu binaya atfen Basilica Therma olarak değiştirilmiştir. MS. 451 yılına kadar Basilica Therma bir piskoposluk merkezi olmuştur.

Beypazarı Tarihi Kenti (Ankara)

- ⦿ Tarihi ticaret merkezini çevreleyen ve daha çok 19. ve 20. yüzyılın başlarında inşa edilen geleneksel evlerin yer aldığı mahallelerden oluşan ve bu tarihi doku içindeki dini, sosyal ve ticari yapıları ile Beypazarı, kırsal bir kasabada Osmanlı kent sisteminin uygulamalarını açıkça göstermektedir.
- ⦿ Selçuklu ve Osmanlı dini mimarisinin bozulmamış ürünlerini ve iç ve dış mekânsal düzenleri, malzeme özellikleri, yapısal unsurları, iç tasarım öğeleri ve doğaya uygun sokak dokuları ile geleneksel Türk evlerinin paha biçilmez örneklerini korur. Bu niteliklerinden dolayı “Beypazarı Tarihi Kenti” olarak Dünya Miras Geçici Listesi’ne dahil edilmiştir.

İzmir Tarihi Liman Kenti (İzmir)

- ⦿ Alanın coğrafi ve stratejik konumu ile kara ve deniz ticaret yollarının birleştiği Akdeniz’in önemli ticaret limanlarından biri olma özelliği sayesinde Helenistik Dönem’den itibaren kesintisiz yerleşim görerek o dönemden itibaren ticari ve kültürel bir merkez olmuş, özellikle, Osmanlı coğrafyasında bir liman kenti olarak gelişerek oluşumunu farklı kültürel ve dini yapılar, hanlar, arastalar, pasajlar, otellerle donanan ticari merkezi ve farklı kültürlerle ait mimari mirasın etkileşim içinde üretildiği süreçler ile üretim tüketim modelleri, ekonomik sistemler ve karşılıklı birbirini etkileyen sosyo-politik değişimleri desteklemiştir. Bu niteliklerinden dolayı “İzmir Tarihi Liman Kenti” olarak Dünya Miras Geçici Listesi’ne dahil edilmiştir.

Karatepe-Aslantaş Arkeolojik Alanı (Osmaniye)

- ⦿ Karatepe-Aslantaş Arkeolojik Alanı, Osmaniye ilinde 1958 yılında ilan edilen ve arkeolojik kalıntılarla aynı adı taşıyan milli park sınırları içinde yer almaktadır.
- ⦿ Adana Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı bir ören yeri olan Karatepe-Aslantaş arkeolojik alanında bulunan kalıntılar, 1947 yılında başlayan kazılarla açığa çıkan iki büyük sur kapı yapısı, bir yol aksı ve onun iki yanında yer alan mekânlardan oluşur.

Koramaz Vadisi (Kayseri)

- ⦿ Kayseri ili sınırları içerisinde yer alır.
- ⦿ Bölgenin tümünü oluşturan yumuşak kayalar aşınarak vadilerin oluşmasını sağlamıştır.
- ⦿ Binlerce yıldır yörede yaşayan insanlar tarafından kayalara oyularak mezar, mesken, depo, ibadethane olarak kullanılan mekânların kullanımı günümüzde de sürdürülmektedir.

Zerzevan Kalesi ve Mithraeum (Diyarbakır)

- ⦿ Zerzevan Kalesi ve kalenin içerisinde yer alan Mithraeum (Mithras Tapınağı); Diyarbakır ilinde yer almaktadır. Bu bölgede, Asur Dönemi'nde (MÖ. 882-611) Kinabu olarak adlandırılan bir kalenin var olduğu ileri sürülmektedir.
- ⦿ Pers Dönemi'nde de (MÖ. 550-331) Kral Yolu üzerinde bulunan yerleşim alanının yol güvenliği için sağlanması amacıyla kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

Midyat ve Çevresindeki (Tur 'Abdin) Geç Antik ve Ortaçağ Dönemi Kilise ve Manastırları (Mardin)

- ⦿ Midyat, Türkiye'nin güneydoğusunda bir kireçtaşı plato olan Tur 'Abdin bölgesinin merkezinde yer almaktadır.
- ⦿ Hristiyanlığın erken dönemlerinden itibaren yoğun bir imar faaliyetine sahne olan ve manastır mimarisinin erken örneklerini sunan Tur Abdin Bölgesi, tarih boyunca Süryani Ortodoks cemaati ile ilişkilendirilebilen yeni ve kendine özgü bir mimari dilin ortaya çıkışına tanıklık etmiştir.
- ⦿ Tur 'Abdin, çeşitli dönemlere ait yaklaşık seksen köy ve yetmiş manastırın yer aldığı eşsiz bir kültürel peyzaja sahip olup seri adaylık için beş manastır ve dört kilise seçilmiştir: Mor Sobo Kilisesi, Meryem Ana Kilisesi (Yoldath Aloho), Deyrulzafaran Manastırı, Mor Gabriel Manastırı, Mor Abai Manastırı, Mor Loozor Manastırı, Mor Yakup Manastırı, Mor Quryaqos Kilisesi ve Mor Azozo Kilisesi.

Modern Bir Cumhuriyet Başkentinin Planlanması ve İnşası (Ankara)

- ⦿ Adaylık dosyası, Ankara'nın 1920 ile 1970 yılları arasındaki planlama ve inşa sürecini kapsamaktadır.
- ⦿ Bu dönem, küçük bir Anadolu kasabasının modern, laik ve demokratik bir ulus devletinin başkentine dönüşme öyküsünü temsil eder.
- ⦿ Dosya kapsamında koruma altına alınan ve öne çıkarılan temel akslar ve yapılar şunlardır:
- ⦿ Atatürk Bulvarı Aksı: Kentin kuzey-güney doğrultusunda gelişmesini sağlayan ana omurga.
- ⦿ Ulus ve Kızılay Meydanları: Cumhuriyet'in ilk dönemindeki merkezi yönetim alanı ile modern kentin yeni merkezi.
- ⦿ Simgesel Yapılar: Türkiye Büyük Millet Meclisi binaları (I., II. ve III. Meclis).
- ⦿ Çankaya Köşkü ve Cumhurbaşkanlığı yerleşkesi.
- ⦿ Ankara Garı ve Türkiye İş Bankası Genel Müdürlük Binası.
- ⦿ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara Radyosu ve Devlet Opera ve Balesi binası.
- ⦿ Kamusal Açık Alanlar: Güvenpark, Gençlik Parkı ve Millet Bahçesi gibi halkın modern yaşam biçimine adapte edildiği alanlar.
- ⦿ Ankara, UNESCO'nun üç temel kültürel miras kriteri çerçevesinde listeye alınmıştır:

- ⦿ İnsanlık değerleri arasındaki önemli etkileşimi sergilemesi (Hermann Jansen ve Lörcher gibi Avrupalı plancıların yerel değerlerle harmanladığı şehircilik anlayışı).
- ⦿ Bir yapı tipolojisinin veya kentsel tasarımın istisnai bir örneği olması.
- ⦿ Önemli evrensel olaylar, fikirler veya inançlarla doğrudan ilişkili olması (Cumhuriyet idealleri ve modernleşme süreci).
- ⦿ Ankara'nın inşası tesadüfi değil, bilimsel bir planlama sonucudur. 1927 yılında açılan uluslararası yarışmayı kazanan Alman mimar Hermann Jansen, kenti bahçe-şehir (garden city) ilkeleriyle kurgulamış, yeşil alanlar ile konut/kamu alanları arasında bir denge kurmaya çalışmıştır.
- ⦿ Modernleşme Sembolü: Ankara, Osmanlı İmparatorluğu'nun geleneksel merkezinden kopuşu ve Batılı anlamda modernleşmenin fiziksel bir kanıtıdır.
- ⦿ İdeal Kent Modeli: Yeni kurulan ulus devletlerin kendi kimliklerini nasıl inşa edebileceklerine dair dünyaya örnek bir model sunar.

Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı (Antalya)

- ⦿ Denizden yaklaşık 1050 m. yükseklikte Antalya'nın kuzeyinde dağlar arasında gizli Termessos (Güllük Dağı Milli Parkı) antik kenti, yerleşim biçimi, savunma sistemleri ile doğanın sunduğu olanakları en iyi şekilde kullanan kentlerden biridir.
- ⦿ Alanın en önemli kalıntıları şehir surları, kuleler, kral yolu, Hadrian kapısı, gymnasium, agora, tiyatro, odeon, mezarlar, kemerler ve drenaj sistemidir.

Kekova (Antalya)

- ⦿ Akdeniz Bölgesinde yer alan Kekova Adası, arkeolojik Üçağız ve Kaleköy yerleşmeleri ve adayı çevreleyen batık kentin yanı sıra, gerek görsel, gerekse doğal özellikleriyle UNESCO Dünya Miras Listesi'ne önerilecek adaylar arasındadır.

Harşena Dağı ve Pontus Kral Kaya Mezarları (Amasya)

- ⦿ Amasya, Yeşilırmak Nehri'nin oluşturduğu derin bir vadi içerisinde kurulmuştur.
- ⦿ Nehrin ikiye ayırdığı bu vadinin kuzeyindeki 272 m yüksekliğinde, sivri külah biçimindeki kireçtaşı yığını binlerce yıldır Harşena Dağı olarak bilinir.
- ⦿ İlk yerleşim Erken Tunç Çağı'nda başlamış ve Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar da onlarca uygarlık (Frigya, İskit-Med, Pers, Pontos, Roma, Doğu Roma, Danişmendli, İlhanlı, Selçuklu, Osmanlı) tarafından iskân edilmiştir.
- ⦿ Alanda; Amasya Kalesi'nin yanı sıra, Helenistik Dönem surları, anıtsal kaya mezarları, MÖ. 1. yüzyıla tarihlenen anıtsal sarnıçlar ve Yalıboyu Evleri bulunmaktadır.

Kemaliye Tarihi Kenti (Erzincan)

- ⦿ Tarihi Kemaliye ilçesi, Erzincan ilinin güneybatısında yer almaktadır.
- ⦿ Tarihsel süreçte İpek ve Kervan yolları üzerinde bulunan Kemaliye kent dokusu, mimarisi ve özgün evleri ile öne çıkmaktadır.
- ⦿ Kemaliye yerleşim bütününün ayrılmaz bir parçası olan Karanlık Kanyon tüm uzunluğu ile yaklaşık 35 km.dir.
- ⦿ Kanyon'daki nehir tabanı ile vadi kenarı arasındaki kot farkı ise 1000 metreye kadar ulaşmaktadır. Bu haliyle Karanlık Kanyon dünyadaki ilk beş derin kanyon arasında yer almaktadır.
- ⦿ Karanlık Kanyon, gerek jeolojik yapısıyla, gerekse sert kayaların içinden oyularak inşa edilmiş “Taş Yol” u ile istisnai bir doğal güzelliğe ve estetik öneme sahiptir.
- ⦿ 7 kilometre uzunluğundaki Taş Yol, 400-500 m yüksekliğe sahip büyüklü küçüklü 38 tünelden oluşur ve Dünyadaki “Tehlikeli Yollar” kategorisinde yer almaktadır
- ⦿ Dilli Vadisi içerisinde yer alan petroğlifler ve damgalar üzerinde yapılan çalışmalar sonucu elde edilen veriler Türk kültür tarihi açısından önemli bilgiler içermektedir.

Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Alanı

- ☉ Türkiye'nin Van Gölü'nden sonra ikinci büyük Gölü'dür.
- ☉ Kapalı bir havzada yer alan Tuz Gölü, jeolojik olarak tektonik kökenlidir.

Kızılırmak Deltası (Samsun)

- ☉ Samsun Kızılırmak Deltası, yaklaşık 350 adet kuş türü, manda, yıldı, balık, sürüngen vb. çeşitleri yanında zengin bitki örtüsüyle korunmaya değer bir habitatı içerisinde bulundurmaktadır.
- ☉ Deniz, ırmak, göl, sazlık, bataklık, çayır, mera, orman, kumul ve tarım alanları gibi farklı yaşam alanlarını (habitatlari) bir arada bulundurması, deltayı eşine az rastlanır derecede önemli kılmaktadır.

Balıca Mağarası

- ☉ Balıca Mağarası, bilinen diğer adıyla İndere, Karadeniz Bölgesi'nde, Tokat'ın ismini de verdiği Balıca köyünde bulunan mağaradır. Oluşumu yaklaşık 3,4 milyon yıl önce başladığı tahmin edilmektedir.